

**ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ
ΤΩΝ ΝΟΣΗΛΕΥΤΗΡΙΩΝ:
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

ΥΠΟ
ΠΡΩΤΟΠΡ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΙΔΗ

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΩΝ ΝΟΣΗΛΕΥΤΗΡΙΩΝ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ¹

ΥΠΟ
ΠΡΩΤΟΠΡ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΙΔΗ
Λέκτορας του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Εἰσαγωγή

Ἡ ποιμαντική διακονία τῶν ἀνθρώπων πού δοκιμάζονται ἀπό ἀρρώστιας καὶ ἀναπηρίες, ἰδιαίτερα ἐκείνων πού στή βάσανο τῆς νόσου τους προστίθεται ἡ νοσηλεία στό νοσοκομεῖο, μέ τίς ὅποιες ἐπιπτώσεις θά ἔχει στήν προσωπική, τήν οἰκογενειακή καί τήν ἐπαγγελματική ἢ κοινωνική τους ζωή, ἀποτελεῖ σήμερα θέμα αἰχμῆς γιά τήν Ποιμαντική Ἐπιστήμη καί τήν Ἐκκλησιαστική Ποιμαντική Πράξη².

Τά αἰτήματα γιά συμπαράσταση στούς νοσοῦντες, εἰδικότερα στούς νοσηλευομένους στά διάφορα θεραπευτήρια «ἐλάχιστους ἀδελφούς» συνεχῶς αὐξάνονται, καθῶς οἱ πρόοδοι τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης καί τεχνολογίας ἀλλά καί οἱ ἀλλαγές στίς οἰκογενειακές καί κοινωνικές δομές ὀδηγοῦν ὄλο καί περισσότερους ἀσθενεῖς στά νοσοκομεῖα, οἱ ὁποῖοι συχνά αἰσθάνονται ἀπομονωμένοι σέ ἓνα ἀλλότριο καί ἀφιλόξενο περιβάλλον. Ὑπό αὐτές τίς συνθήκες, ἀναδεικνύονται ἀνάγλυφες καί οἱ ἰδιαιτερότητες τῆς συγκεκριμένης αὐτῆς μορφῆς διακονίας καί γίνεται

1. Τό παρὸν κείμενο ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο μέρος μεγαλύτερης ἐργασίας, τῆς ὁποίας τὰ ὑπόλοιπα μέρη θά δημοσιευθοῦν προσεχῶς.

2. Γιά τή σχέση μεταξύ Ποιμαντικῆς Θεωρίας καί Πράξης Βλ. Ἀλέξανδρος Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἐπιστήμη καί Τέχνη τῆς Ποιμαντικῆς*, ἐκδ. Ἀριός, Ἀθήνα, 1997.

όρατό τὸ ἔλλειμμα ποιμαντικῆς εὐαισθησίας, προετοιμασίας καὶ ἐπάρκειας γιὰ ἀνταπόκριση στὴν ἀνάγκη γιὰ ποιμαντικὴ παρουσία μέσα στὰ νοσηλευτήρια.

Τὰ προβλήματα καὶ οἱ προκλήσεις εἶναι πολυποίκιλες. Σὲ πολλὰ νοσοκομεῖα δὲν ὑπάρχει ἐφημέριος, σὲ ἄλλα ὁ ἱερέας ποὺ διακονεῖ συχνὰ δὲν ἐπαρκεῖ εἴτε λόγῳ προχωρημένης ἡλικίας εἴτε λόγῳ τοῦ ἀχανοῦς πολλῶν σύγχρονων νοσηλευτηρίων καὶ ἄρα ὑπερβολικοῦ φόρτου. Τὸ πρόβλημα μεγενθύνεται, καθὼς στὰ ἑλληνικὰ νοσοκομεῖα εἶναι πρακτικὰ ἀνύπαρκτες ὀργανωμένες ποιμαντικὲς ὑπηρεσίες, μὲ ἐκπαιδευμένα στελέχη, ἱκανὰ νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὸν ἱερέα καὶ νὰ τὸν βοηθήσουν στὸ ἔργο του.

Οἱ προσπάθειες ἐκπαίδευσης κληρικῶν, νέων θεολόγων, κοινωνικῶν λειτουργῶν καὶ ἄλλων στελεχῶν σὲ εἰδικὰ ποιμαντικὰ ἀντικείμενα, ὅπως εἶναι γιὰ παράδειγμα ἡ ποιμαντικὴ τῶν νοσοῦντων, ἡ ποιμαντικὴ στὸν χῶρο τῆς ψυχικῆς υἰείας³, κ.λπ., βρίσκονται ἀκόμη στὰ πρῶτα τους βήματα⁴ ἢ ἀντιμετωπίζονται μὲ ἐπιφύλαξη καὶ καχυποψία.

Ὡστόσο, στὸν δυτικὸ κόσμο, ἡ Ποιμαντικὴ τῶν Νοσηλευτηρίων (Hospital Chaplaincy) βρίσκεται σὲ ἀνθιση. Στὰ νοσοκομεῖα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἡ ὑπαρξη ὀργανωμένης θρησκευτικῆς ὑπηρεσίας εἶναι πιά αὐτονόητη καὶ θεσμοθετημένη. Οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ λαϊκοὶ ποὺ ἐργάζονται σὲ αὐτὸν τὸν τομέα εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἔχουν εἰδικὴ –συνήθως μεταπτυχιακοῦ ἐπιπέδου– θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἐκπαίδευση. Ὁ κλάδος τῶν ποιμαντικῶν στελεχῶν τῶν νοσηλευτηρίων ἐξελίσσειται σήμερα σὲ μιὰ ὑψηλῶν προδιαγραφῶν ἐξειδικευμένη ὁμάδα ἐπαγγελματιῶν, ἀναγνωρισμένη ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἐπαγγελματίες τῆς υἰείας.

3. Ἀδαμάντιος Γ. ΑΥΓΟΥΣΤΙΔΗΣ, (πρωτοπρ.), Ποιμαντικὴ Πράξις καὶ Ψυχικὴ Ὑγεία, *Θεολογία*, τόμ. 71, τεύχ. 1^ο, Ἰανουάριος – Ἰούνιος, 2000, σελ. 201-220.

4. Σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο ἀνήκει ἡ διοργάνωση ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος 50 διδακτικῶν ὡρῶν, μὲ θέμα "Ποιμαντικὴ Πράξις καὶ Ψυχικὴ Ὑγεία" κατὰ τὸ διάστημα Φεβρουαρίου – Δεκεμβρίου 2000. Τὸ πρόγραμμα, τοῦ ὁποῦ εἶχαμε τὴν εὐθύνη τῆς ὀργάνωσης καὶ τοῦ συντονισμοῦ, ἀναγνωρίσθηκε ὡς μεταπτυχιακὸ μάθημα τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ υλοποιήθηκε σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ψυχιατρικὴ κλινικὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀλέξανδρος Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ἀδαμάντιος Γ. ΑΥΓΟΥΣΤΙΔΗΣ, Δραστηριότητες καὶ Προοπτικὲς τοῦ «Γραφείου Συμβουλευτικῆς» τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Ἐφημέριος*, Ἰαν. 2002, σ. 19-22.

Ἡ «ἐπαγγελματικότητα» δὲν πρέπει νὰ σημαίνει, σὲ καμμία περίπτωση, αὐτονόμηση τῶν «θρησκευτικῶν» νοσοκομειακῶν ὑπηρεσιῶν ἀπὸ τὶς ἄλλες ποιμαντικὲς δραστηριότητες τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο τὸ τονίζουμε ἐκ προοιμίου, διότι, ἀποτέλεσε σοβαρὸ πρόβλημα σὲ μερικὲς περιπτώσεις στὸν προτεσταντικὸ χῶρο. Τέτοιες παρεκκλίσεις εἶναι μᾶλλον ἀπίθανο νὰ παρουσιαστοῦν στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, λόγω τῶν ἐκκλησιολογικῶν της προδιαγραφῶν, καί, ἐπομένως, δὲν πρέπει νὰ σκιάσουν τὴ βούληση καὶ τὸ καθήκον τῆς Ὁρθόδοξης Ποιμαντικῆς Θεωρίας καὶ Πράξης νὰ παρακολουθεῖ τὶς ἐξελίξεις καὶ νὰ δίνει τὸ παρόν, ὅπου χρειάζεται, μὲ τὸν ἀρμόζοντα τρόπο.

Σκοπὸς τοῦ παρόντος πονήματος εἶναι νὰ κατατεθεῖ ἓνας προβληματισμὸς σχετικὰ μὲ τὴν ἀνάπτυξη μιᾶς Ὁρθόδοξης Ποιμαντικῆς Θεολογίας καὶ Πράξης ὅσον ἀφορᾷ στὴν Ποιμαντικὴ τῶν σύγχρονων Νοσηλευτηρίων καὶ γενικότερα στὸν τομέα τῶν ἀσθενούντων καὶ τῶν ἀναπήρων. Στόχος, ἐπίσης, εἶναι ἡ πρόσκληση γιὰ συντονισμένη προσπάθεια ὥστε νὰ βρεθοῦν τρόποι νὰ συνεχιστεῖ ἡ παραδεδομένη ἀπὸ τὸν Χριστό, καὶ τοὺς πρώτους ἀποστολικούς χρόνους, μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας στὸν τομέα τῆς φροντίδας τῶν νοσούντων, προσαρμοζόμενη στὰ νέα κοινωνικὰ καὶ πολιτισμικὰ δεδομένα, ἐμπλουτισμένη ἀπὸ τὴ γνώση καὶ τὴν ἐμπειρία ἄλλων, ποὺ προηγήθηκαν στὶς προσπάθειες, χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὶς οὐσιώδεις θεολογικὲς καὶ ἐκκλησιολογικὲς προϋποθέσεις καὶ προδιαγραφές τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογίας καὶ Παράδοσης⁵.

Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ προβληματισμὸς σχετικὰ μὲ τὴν ἀνάπτυξη τομέα Ποιμαντικῆς τῶν Νοσηλευτηρίων στὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀγνοήσει τὴ δεδομένη πραγματικότητα τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, τὴ ραγδαία ἐξέλιξη τῆς γνώσης καὶ τῆς ἐμπειρίας στὸν χῶρο καὶ τοὺς ἐξειδικευμένους τομεῖς ποὺ ἤδη ἔχουν ἀναπτυχθεῖ, ὅπως ἡ «Κλινικὴ Ποιμαντικὴ Ἐκπαίδευση» («Clinical Pastoral Education»), ἡ θεσμοθέτηση ἐξειδικευμένων θρησκευτικῶν ὑπηρεσιῶν μέσα στὰ νοσοκομεία («Hospital Chaplaincy») καὶ ἡ προσπάθεια ἀμοιβαίας ὑποστήριξης, συνεργασίας καὶ ἀνταλλαγῆς γνώσεων καὶ ἐμπειρίας μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φορέων ἢ τῶν στελεχῶν ποὺ δραστηριοποιοῦνται σὲ αὐτὴ τὴν εἰδικὴ καὶ πολὺ ἀπαιτητικὴ διακονία.

5. Πρβλ. Ἀλέξανδρος Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Κλινικὴ Θεραπευτικὴ Ποιμαντικὴ Θεολογία στὴ σχέση της μὲ τὴν Ψυχοπαθολογία καὶ τὴν Ψυχοθεραπεία*, Ἀθήνα, 2000.

Ἀπαιτεῖται ἐπομένως μία «μετὰ λόγου γνώσεως» προσέγγιση ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς ὅλων τῶν δεδομένων καὶ ἐρωτημάτων ποὺ διέπουν σήμερα τὴν ποιμαντικὴ παρουσία μέσα στοὺς εὐαίσθητους χώρους τῶν νοσηλευτηρίων.

«Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;»⁶

Δὲν ὑπάρχει περίοδος τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν ὁποία νὰ ἀπουσιάζει ἡ μέριμνα γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς δοκιμαζομένους. Τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημόσιας παρουσίας Του, τὸν προσέγγισαν πολὺ συχνὰ ἄνθρωποι ποὺ ὑπέφεραν οἱ ἴδιοι, ἢ κάποιος ἀπὸ τὸ στενὸ οἰκογενειακὸ τους περιβάλλον, ἀπὸ συνήθως χρόνιες καὶ βασανιστικὲς ἀρρώστιες⁷. Ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν ποὺ πλησίασαν τὸν Χριστὸ ἦταν βεβαίως πρόγευση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ⁸, ὅπου ἡ φθορὰ καὶ ὁ θάνατος θὰ ἔχουν νικηθεῖ⁹, δὲν παύει ὡστόσο νὰ ἀποτελεῖ καὶ μία ἄμε-

6. Κορ. Β, 11, 29.

7. Βλ. Ἰωάν. 4, 46-54, Μάρκ. 1, 21-27, Λουκ. 4, 33-37, Ματθ. 8, 14-15, Μάρκ. 1, 29-31, Λουκ. 4, 38-39, Ματθ. 8, 16-17, Μάρκ. 1, 32-39, Λουκ. 4, 40-41, Ματθ. 8, 14, Μάρκ. 1, 40-45, Λουκ. 5, 12-15, Ματθ. 9, 1-8, Μάρκ. 2, 1-12, Λουκ. 5, 18-26, Ἰωάν. 5, 1-17 (Βηθεσδά), Ματθ. 12, 9-13, Μάρκ. 3, 1-6, Λουκ. 6, 6-11, Ματθ. 4, 23-25, Ματθ. 8, 5-13, Λουκ. 7, 11-17, Λουκ. 7, 11-17, Ματθ. 8, 28-34, Μάρκ. 5, 1-20, Λουκ. 8, 26-39, Ματθ. 9, 18-19, Μάρκ. 5, 22-24, Λουκ. 8, 41-42, Ματθ. 9, 20-22, Μάρκ. 5, 24-34, Λουκ. 8, 49-56, Ματθ. 9, 23-26, Μάρκ. 5, 22-24, Λουκ. 8, 49-56, Ματθ. 9, 27-31, Ματθ. 9, 32-34, Ματθ. 14, 34-36, Μάρκ. 6, 53-56, Ματθ. 9, 35, Μάρκ. 6, 1-6, Ματθ. 15, 21-28, Μάρκ. 7, 24-30, Μάρκ. 7, 31-37, Ματθ. 15, 29-31, Ματθ. 17, 14-21, Μάρκ. 9, 14-29, Λουκ. 9, 37-42, Ἰωάν. 9, 1-41, Ματθ. 12, 22-24, Λουκ. 11, 14-15, Μάρκ. 8, 22-26, Λουκ. 13, 10-17, Λουκ. 14, 1-16, Ἰωάν. 11, 1-45, Λουκ. 17, 11-19, Ματθ. 19, 1-2, Ματθ. 20, 29-34, Μάρκ. 10, 46-52, Λουκ. 18, 35-43, Ματθ. 21, 14, Λουκ. 22, 47-53, Ἰωάν. 18, 10-11.

8. Γεώργιος Π. ΠΑΤΡΩΝΟΣ, Ἡ «ἀσθένεια» πτωτικὸ γεγονός, τὸ «θαῦμα» ἐσατολογικὸ στό: Ἡ Ἱστορικὴ πορεία τοῦ Ἰησοῦ, ἀπὸ τὴ φάτνη ὡς τὸν κενὸ τάφο, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα, 1991, σελ. 408-410.

9. Βλ. «Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται, καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα». Ἰωάν. 11, 26. - Πρβλ. «Τὸ σημαντικὸ ἐν σχέσει μὲ τὴν Εὐχαριστιακὴ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅτι εἰσέρχεται πλέον ὁ ἄνθρωπος σὲ μία σχέση μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ μὲ τὸν κόσμον γενικά, ἡ ὁποία ἔχει ὡς κέντρο Τῆς τὸν Χριστό. Ἐχει ὡς κέντρο Τῆς τὸ Σῶμα Ἐκείνου, ὁ Ὅποιος νίκησε τὸν θάνατο, καὶ αὐτὴ ἡ νίκη κατὰ τοῦ θανάτου, ποὺ ἔχει ὁ ἀναστημένος Χριστός, εἶναι αὐτὴ, ἀπὸ τὴν ὁποία πηγάζει ἡ ζωὴ γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας». Ἰωάννης ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ (Μητροπ. Περγάμου), Ἡ Βαπτισματικὴ καὶ Εὐχαριστιακὴ βίωση τοῦ

ση προσφορὰ ἀνακούφισης τῶν πασχόντων ἀπὸ τῆ βάσανο τῶν νόσων τους.

Ἐκτοτε, στὸ πλαίσιο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου, ἡ φροντίδα τῶν ἀσθενῶν δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα θρησκευτικὸ καθήκον, ἀλλὰ συνιστᾷ κριτήριο τοῦ χριστοκεντρικοῦ ἤθους τῶν χριστιανῶν, κριτήριο αὐτῆς τῆς ἴδιας τους τῆς σωτηρίας καὶ θεμελιῶδες περιεχόμενο τῆς ποιμαντικῆς διακονίας. Ἡ χριστοκεντρικὴ, σωτηριολογικὴ καὶ ἐκκλησιοκεντρικὴ σημασία τῆς μέριμνας γιὰ τοὺς πάσχοντες ἀδελφούς κηρύττεται μὲ σαφήνεια ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό: «ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με»¹⁰ καὶ «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»¹¹. Ἡ συμπερίληψη τῆς φροντίδας τῶν ἀσθενῶν μεταξὺ τῶν βασικῶν ποιμαντικῶν καθηκόντων εἶναι ἐκ τῶν «ῶν οὐκ ἄνευ», ἀφοῦ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό παραδίδεται ἡ ἐντολὴ πρὸς τοὺς ἀποστόλους: «ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε»¹².

Μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας, στό: *Εὐχαριστίας Ἐξεμπλᾶριον*, ἐκδ. Εὐεργέτης, Μέγαρο 2006, σελ. 64-73.

10. Ματθ. 25, 36.

11. Ματθ. 25, 45. Τῆ σωτηριολογικὴ καὶ ἐκκλησιολογικὴ σημασία τῆς φροντίδας τῶν ἐμπεριστατων καὶ πασχόντων ἀδελφῶν τονίζει ἰδιαίτερα ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, σχολιάζοντας τὸ ἐν λόγῳ χωρίο: «ἀσθενῆς ἤμην, καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με. Εἶτα οἱ καλῶς ἐν καιρῷ διακονήσαντες, εἰς τὴν οἰκειὰν ἀσθένειαν ἀφορῶντες, καὶ εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ δανεισαμένου, λέγουσι· Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν; εἰς δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων ἐπλίζουσι, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν ἀφθονίᾳ; Ὡς τῆς πολλῆς ἀγαθότητος κρύπτει τὴν ἀξίαν διὰ φιλανθρωπίαν· ...καίτοι ἐδύνατο εἰπεῖν· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι, ὅτι ἐσωφρονήσατε, ὅτι ἐπαρθενεύσατε, ὅτι ἀγγελικὴν πολιτείαν ἀνελάβετε· ἀλλὰ σιωπᾷ ταῦτα, οὐχ ὅτι ἀνάξια μνήμης, ἀλλ' ὡς δευτέρα φιλανθρωπίας. Ἄλλ' ὡσπερ τούτοις τοῖς ἐκ δεξιῶν διὰ τὴν φιλανθρωπίαν ἔδειξε δεδωρημένην τὴν βασιλείαν· οὕτω καὶ τοῖς ἐξ ἀριστερῶν διὰ τὴν ἀκαρίαν ἠπέιλησε τὴν τιμωρίαν... Οὐκ εἶπεν ὅτι ἐπορνεύσατε, ὅτι ἐμοιχεύσατε, ὅτι ἐκλέπατε, ὅτι ἐψευδομαρτυρήσατε, ὅτι ἐπιωρκήσατε· κακὰ μὲν ὁμολογούμενως καὶ ταῦτα, ἀλλὰ τῆς ἀπανθρωπίας κατώτερα καὶ τῆς ἀνελεημοσύνης. Διὰ τί δέ, ὦ Κύριε, οὐκ ἄλλων ὁδῶν φέρεις μνήμην; Οὐ κρίνω, φησί, τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ τὴν ἀπανθρωπίαν· οὐ κρίνω τοὺς ἁμαρτήσαντας, ἀλλὰ τοὺς μὴ μετανοήσαντας· ὑπὲρ ἀπανθρωπίας ὑμᾶς καταδικάζω, ὅτι ἔχοντες τοσοῦτον καὶ τηλικοῦτον φάρμακον σωτηρίας, τὴν ἐλεημοσύνην, ἐν ἧ ἔξηλείφετο πάντα τὰ ἁμαρτήματα, παρήκατε τοσαύτην εὐεργεσίαν. Ὅνειδίζω τοίνυν τὴν ἀπανθρωπίαν ὡς ῥίζαν κακίας καὶ πάσης ἀσεβείας· ἐπαινῶ τὴν φιλανθρωπίαν ὡς ῥίζαν πάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἀπειλῶ τοῖς μὲν πῦρ αἰώνιον, τοῖς δὲ βασιλείαν οὐρανῶν ἐπαγγέλλομαι». ΙΩΑΝΝΟΥ τοῦ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Ὁμιλία 1-9, Περὶ Μετανοίας, PG 49, 334-335.

12. Ματθ. 10, 8.

Μετὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, καὶ σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα καὶ τὶς ἐντολές Του, ἡ φρονίδα τῶν ἀσθενῶν συνεχίζεται ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, κατὰ τὴν πορεία τους πρὸς τὰ ἔθνη¹³. Στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, καθὼς ἡ Ἐκκλησία ὡς εὐχαριστιακὴ κοινότητα κάνει ὄλο καὶ περισσότερο φανερὴ τὴν παρουσία της, ἡ ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ, ἡ ὁποία συνιστᾶ ἐξ ὀρισμοῦ θεμελιώδη ἄξονα τῆς ζωῆς τῶν πιστῶν, καθορίζει καὶ τὶς βασικὲς ἀρχές τῆς Ποιμαντικῆς Θεωρίας καὶ Πράξης. Ἡ ἐσχατολογικὴ νοηματοδότηση τῆς ζωῆς καὶ ἡ δίψα γιὰ τὴ σωτηρία –ἀποτέλεσμα τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας–, παρὰ τὴν ἀρχικὴ πεποίθησι ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἄμεσα, δὲν ὀδήγησε σὲ παραμέληση τῶν προβλημάτων τοῦ παρόντος βίου¹⁴, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅσον ἀφορᾷ στὴ μέριμνα γιὰ τοὺς «κοπιῶντας καὶ πεφορτισμένους» συνανθρώπους: τὶς χήρες¹⁵, τὰ ὄρφανά, τοὺς φτωχοὺς, τοὺς κάθε λογῆς

13. Πρβλ. (ἐνδεικτικὰ), - «Μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τιθέναι ἐπὶ κλιναρίων καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιά ἐπισκιάσῃ τινὲς αὐτῶν. Συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλήθος τῶν πέριξ πόλεων Ἰερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὄχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες» Πράξ. 5, 14-16. - «Ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίῳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι, πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος ἐπιθείς τὰς χεῖρας αὐτῷ ἴασατο αὐτόν. Τοῦτου δὲ γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἔχοντες ἀσθενείας προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο». Πράξ. 28, 8-9.

14. Πρβλ. Eduard LOHSE, *Ἐπίτομη Θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης*, μτφρ. Σ. Ἀγουρίδης, ἐκδ. Ἄρτος Ζωῆς, Ἀθήνα, 2002, (4ῃ ἔκδοσι), σελ. 85-88, 160-163, 198-202, 231-235 (ἀρχικὴ ἔκδοσι στὰ Γερμανικά, 1974). - Χρῆστος ΚΑΡΑΚΟΛΗΣ, «Λέγοντες τὴν Ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι» (Β' Τιμ. 2,18). *Ἑρμηνευτικὴ, Συγκριτικὴ καὶ Θεολογικὴ Θεώρησι μιάς Ἑσχατολογικῆς Παρεκτροπῆς*, σπό: *Ἡ Πνευματικὴ Παρακαταθήκη τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: Ποιμαντικὲς Ἐπιστολές. Εἰσηγήσεις ΙΑ' Συνάξεως Ὁρθοδόξων Βιβλικῶν Θεολόγων, Λευκάδα, 25-28 Σεπτεμβρίου 2003*, Θεσσαλονικὴ 2004, σελ. 212-222.

15. Πρβλ. «Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χήραι αὐτῶν. Προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλήθος τῶν μαθητῶν εἶπαν, Οὐκ ἀρεστὸν ἐστὶν ἡμῶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις: Ἐπισκέψασθε δέ, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἐπὶ πλήρει πνεύματος καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης». Πράξ. 6, 1-3. Βλ. Ἐπίσης: «Ἐγένετο, φησί, γογγυσμὸς, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χήραι αὐτῶν. Ἄρα καθημερινὴ διακονία ἦν ταῖς χήραις. Καὶ ὅρα, πῶς καὶ οὗτος διακονίαν καλεῖ, καὶ οὐ ταχέως ἐλεημοσύνην: ἅμα καὶ τοὺς διδόντας, καὶ τοὺς λαμβάνοντας διὰ τούτου ἐπαίρων». ΙΩΑΝΝΟΥ τοῦ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ὁμιλῖαι εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ΝΕ'*, *Ὁμιλία ΙΔ'*, PG 60, 115.

ἐμπερίστατους¹⁶ καὶ ἀσφαλῶς τοὺς ἀσθενοῦντες¹⁷.

Εἶναι ἐπομένως φυσικὸ καὶ ἀναμενόμενο, ἡ εὐαισθησία γιὰ τὴ φροντίδα τῶν ἀσθενῶν, ἥδη ἀπὸ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους καὶ ἐξῆς, νὰ εἶναι ἔντονη καὶ ἐνταγμένη στὴν καθημερινὴ λατρευτικὴ καὶ πρακτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Περιεκτικὲς διατυπώσεις, ὅπως αὐτὴ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου «ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου»¹⁸ ἢ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;»¹⁹ δείχνουν μὲ ἐνάργεια τὴν ἔγνοια γιὰ τοὺς πάσχοντες καὶ τὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς ὡς πρὸς τὴν ποιμαντικὴ τῶν νοσοῦντων.

Στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων ὁ κεντρικὸς ποιμαντικὸς στόχος, τὸ «θεοποιεῖσθαι τε καὶ θεοποεῖν»²⁰, δὲν παραγνώρισε ποτὲ τὴ μέρμνα γιὰ τὰ προβλήματα καὶ τίς δοκιμασίες τοῦ καθημερινοῦ βίου τῶν πιστῶν. Ἡ ἰσορροπία μεταξὺ πνευματικῆς ζωῆς καὶ μέρμνας γιὰ τίς ἀνάγκες καὶ

16. Πρβλ. «Καὶ οἱ πρεσβύτεροι δὲ εὐσπλαγχοι, εἰς πάντας ἐλεήμονες, ἐπιστρέφοντες τὰ ἀποπεπλανημένα, ἐπισκεπτόμενοι πάντας ἀσθενεῖς, μὴ ἀμελοῦντες χήρας ἢ ὀρφανοῦ ἢ πένητος», ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ, ἐπισκόπου Σμύρνης, Πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολή, Κ. Bihlmeyer and W. Schneemelcher (post F.X. Funk), *Die apostolischen Väter*, 3rd edn., Mohr, Tübingen, 1970, σελ. 114-120.

17. Στὴν Ἀποστολικὴ Παράδοση τοῦ Ἱππολύτου Ρώμης ὑπάρχει εἰδικὴ ἀναφορὰ στὴν ἀνάγκη ἐπισκέψεως τῶν ἀσθενῶν καὶ στὴ χορήγηση σὲ αὐτοὺς τῆς Θείας Κοινωνίας. Στὴν περίπτωση μάλιστα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει αὐτὸ ὁ ἱερέας, τότε εἶναι χρέος τῶν διακόνων νὰ μεταφέρουν στὸν ἀσθενῆ τὴ Θεία Κοινωνία. HIPPOLYTE de Rome, *de dons aux malades, La Tradition Apostolique, Sources Chrétiennes, Les éditions du cerf, Paris, 1968, σελ. 99.*

18. Ἰακ. 5, 14. -Περὶ τῆς Ποιμαντικῆς τοῦ Εὐχελαίου Βλ. Βασίλειος Ι. ΚΑΛΛΙΑΚΜΑΝΗΣ (πρ.), *Ἡ Ποιμαντικὴ τοῦ Εὐχελαίου καὶ ἡ Μετάνοια*, στὸ: *Μεθοδολογικὰ Πρότερα τῆς Ποιμαντικῆς, Λεντίῳ Ζωννύμενοι*, ἐκδ. Μυθονία, Θεσσαλονίκη, 2000, σελ. 181-200.

19. Κορ. Β, 11, 29.

20. «Ὡσπερ ἁκτίς ἐπισπάται προσηγῶς τὴν ὑγιαίνουσαν ὄψιν προσχαίρουσαν φωτί, καὶ τῆς οἰκείας λαμπρότητος μεταδίδωσιν οὕτω καὶ ἡ ἀληθῆς ἱερωσύνη χαρακτηρ οὔσα διὰ πάντων τῆς μακαρίας θεότητος τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, πᾶσαν ψυχὴν κατὰ τὴν ἔξιν φιλοθεον τε καὶ θεῖαν ἐφέλκεται πρὸς ἑαυτήν, καὶ τῆς ἰδίας μεταδίδωσι γνώσεως, εἰρήνης τε καὶ ἀγάπης ἵνα πρὸς τὸ πέρας τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἐκάστην τῆς ψυχῆς ἐνέγκασα δύναμιν, Θεῶ παραστήση διὰ πάντων θεωθέντας τοὺς ὑπ' αὐτῆς μυσταγωγούμενους. Τέλος γὰρ τῆς κατὰ ψυχὴν λογικῆς ἐνεργείας, ἡ ἀληθῆς γνῶσις ἐστὶ τῆς ἐπιθυμητικῆς δὲ ἡ ἀγάπη τῆς δὲ θυμικῆς ἡ εἰρήνη ὡσπερ καὶ τῆς ἀληθοῦς ἱερωσύνης τὸ διὰ τούτων θεοποιεῖσθαι τε καὶ θεοποιεῖν». ΜΑΞΙΜΟΥ τοῦ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, Ἐπιστολαί, Πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον, PG 91, 624D-625A.

τις δοκιμασίες τῶν πασχόντων «ἀδελφῶν» διαπερνᾶ ὅλες τις μορφές τοῦ χριστιανικοῦ βίου. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς θεσμικῆς συγκρότησης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ, «ἡ διακονία τοῦ Λόγου καὶ τῶν μυστηρίων (πνευματικὸ ἔργο) καὶ ἡ διακονία τῶν τραπεζῶν (βιωτικὸ ἔργο) καὶ μετὰ τὴν ἐκλογή τῶν “Ἑπτὰ” (ἐν. διακόνων) μένουν ἀλληλένδετες, διακρινόμενες μόνο γιὰ λόγους πρακτικούς. ... Ἐξάλλου ἡ διακονία τῶν “Ἑπτὰ” μένει συνηρημένη μὲ τὴ Θεία Εὐχαριστία, τὸ ἀπόλυτο κέντρο τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας»²¹. Δὲν εἶναι τυχαῖο, ἄλλωστε, ὅτι καὶ ἡ ἀσκητικὴ παράδοση κάθε ἄλλο παρὰ ὑποτιμᾷ τὴ σημασία τῆς διακονίας τῶν ἀσθενῶν²².

Εἶναι, ἐπομένως, σαφές ὅτι ἀπὸ τὶς πρώτες ἡμέρες μέχρι σήμερα τὸ διακονικὸ ἔργο τῆς ποιμαίνουσας Ἐκκλησίας ὑπῆρξε ἔντονο, ἐπεκτεινόμενο σὲ κάθε πεδίο ὅπου ὁ «κοπιῶν καὶ πεφορτισμένος» πεπτωκῶς ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη ἀρωγῆς καὶ ἀνακουφίσεως²³. Ἡ Ἐκκλησία, γιὰ νὰ ἀνταποκριθεῖ σ’ αὐτὸ τὸ αἴτημα, δὲν δίστασε, σὲ ὅλες τὶς ἐποχές, νὰ χρησιμοποιήσῃ κάθε μέσο, κάθε δυνατότητα τὴν ὁποία προσέφεραν τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς ἐπιστήμης. Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ἀδιαμφισβήτητων παραδειγμάτων αὐτῆς τῆς νοο-

21. Γεώργιος Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ (πρωτοπρ.), *Ἡ κοινωνικὴ παρουσία τοῦ κληρικοῦ*, ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ Ἀπόστολος Βαρνάβας, Λευκωσία, 1985, σελ. 5-6.

22. Πρβλ. «Ἀδελφός ἠρώτησε γέροντα λέγων· ὅτι εἰσι δυὸ ἀδελφοί. Ὁ εἷς ἡσυχάζει ἔλκων τὰς ἔξ, καὶ πολὺν κάματον ἑαυτῷ παρέχων, ὁ δὲ ἄλλος κακουμένους ὑπηρετεῖ· τίνοσ πλεόν τὸ ἔργον δέχεται ὁ Θεός; Λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· Ἐὰν ὁ ἔλκων ἀδελφὸς τὰς ἔξ, κρεμάσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ῥόθονος, οὐ δύναται ἴσος εἶναι τοῦ ὑπηρετοῦντος τοῖς κακουμένοις. Ἀδελφός ὑπηρετεῖ τινὶ τῶν πατέρων ἀσθενοῦντι. Συνέβη δὲ αὐτοῦ λυθῆναι τὸ σῶμα καὶ ἐκβάλλειν πῦον μετὰ σαρκῆς ὁσμῆς. Εἶπεν δὲ ὁ λογισμὸς τοῦ ἀδελφοῦ· Φύγε· οὐ γὰρ δύνασαι ὑπενεγκεῖν τὴν ὁσμὴν τῆς δυσωδίας ταύτης. Ὁ δὲ ἀδελφός λαβὼν κεράμιον, ἔβαλεν εἰς αὐτὸ τὸ ἀπόπλυμα τοῦ ἀσθενοῦντος, καὶ εἰ ἤρξατο ὁ λογισμὸς αὐτοῦ λέγειν ὅτι φύγε, ἔλεγεν τῷ λογισμῷ· Ἐὰν θελήσω φύγειν ἀπ’ αὐτοῦ πίνω. Εἶπε δὲ ὁ λογισμὸς αὐτοῦ· Μῆτε φύγῃς, μῆτε πῆγῃς τὴν δυσωδίαν ταύτην. Καὶ ἐκοπία ὁ ἀδελφός καὶ ἐκατέρει ὑπηρετῶν τῷ γέροντι, καὶ ἰδὼν ὁ Θεὸς τὸν κόπον τοῦ ἀδελφοῦ, ἴασατο τὸν γέροντα». *Les Aporhtegmes des Pères*, Collection systématique, Jean-Claude Guy (éd), *Sources Chrétiennes*, Les éditions du cerf, Paris, 1993, τόμ. 387, apophth. 355-356.

23. Πρβλ. «Καὶ ἡ Βασιλειάδα, στὴν ὁποία διακονοῦσε προσωπικὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μέγας Βασίλειος τοὺς πτωχοὺς, τοὺς ἀνήμερους, τοὺς λεπρούς, δὲν ἦταν ἓνα ἀπλὸ φιλανθρωπικὸ ἴδρυμα, ἀλλὰ φανέρωση τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὶς ὑλικές καὶ τὶς πνευματικὲς ταυτόχρονα ἀνάγκες τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν τῶν Χριστοῦ». Ἀνέστης Γ. ΚΕΣΣΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, *Προτάσεις Ποιμαντικῆς Θεολογίας*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 25.

τροπίας συγκαταλέγονται, ἥδη ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνες, ἡ «Βασιλειάδα»²⁴, ἀργότερα τὸ Νοσοκομεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος (Κωνσταντινούπολη, ια' αἰών.)²⁵, ἡ ὀργάνωση «κοινωνικῶν» ὑπηρεσιῶν γιὰ τὴ φροντίδα τῶν ψυχικὰ πασχόντων²⁶ ἢ γενικότερα οἱ μορφές ὀργάνωσης τῆς ἀρωγῆς τῶν νοσοῦντων κατὰ τὴ βυζαντινὴ περίοδο²⁷, καὶ πολλὰ ἄλλα, στὰ ὁποῖα ἡ λεπτομερὴς ἀναφορὰ βρίσκεται ἐκτὸς τοῦ πλαισίου αὐτοῦ τοῦ κειμένου.

«Μῆτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον ἦ, μῆτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον»²⁸

Ἡ σύγχρονη κοινωνικὴ πραγματικότητα, ὥστόσο, θέτει στὸν ποιμαντικὸ προβληματισμὸ νέα καὶ δύσκολα ἐρωτήματα σχετικὰ μὲ τὴ διακονία τῶν ἀσθενῶν καὶ ἰδιαίτερα τῶν νοσηλευομένων στὰ νοσοκομεῖα. Οἱ ποιμαντικὲς παρεμβάσεις στηρίζονται μὲν σὲ συγκεκριμένους ἀντιλήψεις περὶ ὑγείας καὶ ἀσθενείας²⁹, ἔχουν σταθερὸς καὶ διαχρονικὲς θεολο-

24. Στυλιανὸς ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Μέγας Βασίλειος, Βίος καὶ Θεολογία*, Ἀθήνα, 1991, σελ. 63-64.

25. Ἀριστομένης ΜΑΤΣΑΓΓΑΣ, *Ἡ Ὄργάνωση καὶ Λειτουργία τῶν Βυζαντινῶν Νοσοκομείων καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Νοσοκομείου τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος* (ΙΒ' αἰώνας), Διδακτορικὴ Διατριβή, Ἀθήνα, 1984.

26. Πρὸβλ. «Κατὰ τὰ τέλη τῆς πρώτης χιλιετηρίδος, εἰς τὸ Βυζάντιον, οἱ ψυχιατρικοὶ ἀσθενεῖς ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον φροντίδος τόσοσιν τῶν ἰατρῶν, ἐξ ἀπόψεως θεραπείας ἢ ὑφέσεως τῆς ψυχικῆς νόσου, ὅσον καὶ τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ ἀπόψεως ἐπιλύσεως τῶν ἀναφρομένων νομικῶν, κοινωνικῶν, οἰκογενειακῶν καὶ ἀτομικῶν προβλημάτων τῶν μαινομένων. ... Ἡ διαζευχθεῖσα μαινομένη γυνὴ δὲν ἐγκαταλείπεται, λαμβάνεται δὲ πρόνοια νὰ ἀναλάβουν αὐτὴν οἱ συγγενεῖς ἢ, ἐν ἀπουσίᾳ αὐτῶν, νὰ εἰσαχθῆ εἰς ἴδρυμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ σεμνεῖον». Ἀριστοτέλης ΕΥΤΥΧΙΑΔΗΣ, Σπύρος Γ. ΜΑΡΚΕΤΟΣ, *Ἡ θεραπεία τῶν ψυχιατρικῶν ἀσθενῶν καὶ ἡ περὶ αὐτῶν νομοθεσία κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα εἰς τὸ Βυζάντιον*, *Materia Medica Graeca*, τόμ. 9, τεύχ. 2, 1981, σελ. 221-223.

27. Timothy S. MILLER, *Ἡ Γέννησις τοῦ Νοσοκομείου στὴν Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία*, ΒΗΤΑ Ἱατρικὲς Ἐκδόσεις, Ἀθήνα, 1998.

28. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον, ἐπίσκοπον Καισαρείας Καππαδοκίας, ἐπίτάφιος, ΕΒ'*, *PG 36, 577B*.

29. Jean-Claude LARCHET, *The Theology of Illness*, St Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 2002.

γικές και ἐκκλησιολογικές προϋποθέσεις³⁰, ὅμως πρέπει νὰ ἔχουν, ταυτόχρονα, εὐελιξία καὶ προσαρμοστικότητα³¹, ὅσον ἀφορᾷ στὶς συνθήκες καὶ τὰ δεδομένα τοῦ πλαισίου μέσα στὸ ὁποῖο καλοῦνται νὰ ὑλοποιηθοῦν³². Ἡ ποιμαντική παρουσία μέσα στὰ νοσοκομεῖα πρέπει νὰ λάβει ὑπόψη ὅτι τὸ εὐρύτερο πολιτισμικὸ πλαίσιο, τὸ ὁποῖο καθορίζει καὶ τὸ πῶς λειτουργεῖ τὸ σύγχρονο νοσοκομεῖο, ἔχει παρουσιάσει σημαντικὲς ἐξελίξεις τὶς τελευταῖες δεκαετίες καὶ ἔχει ἐπηρεάσει καθοριστικὰ τὴ νοσοτροπία τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους καλούμεθα νὰ διακονήσουμε ὅταν ἀρρωστήσουν³³.

Οἱ γενικότερες λοιπὸν κοινωνικὲς ἀλλαγές καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς δομῆς καὶ τοῦ τρόπου λειτουργίας τοῦ νοσοκομείου δὲν μπορεῖ νὰ ἀφήσουν ἀδιάφορο τὸν σύγχρονο ποιμαντικὸ προβληματισμό³⁴, καθὼς ἐγείρουν αὐξημένες ἀπαιτήσεις καὶ θέτουν ἐξειδικευμένες προδιαγραφές ὄχι μόνο γιὰ τὸ ἱατρικὸ καὶ νοσηλευτικὸ προσωπικὸ, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὄλους τοὺς ἄλλους «ἐπαγγελματίες» ποὺ ἐργάζονται στὰ νοσηλευτήρια³⁵, συμπεριλαμβανομένων ἀναπόδραστα καὶ τῶν στελεχῶν τῆς ποιμαντικῆς διακονίας³⁶.

Καὶ ναὶ μὲν ἡ παρουσία κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν στὸν χώρο τῶν νοσηλευτηρίων εἶναι σήμερα, ἴσως ὅσο ποτὲ στὸ παρελθόν, ἀναγκαῖα³⁷, ταυτοχρόνως ὅμως τίθεται «ἐπὶ τάπητος» τὸ

30. Joseph J. ALLEN, *The Ministry of the Church, Image of Pastoral Care*, St Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 1986.

31. Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος περιγράφει ὡς θαυμαστὸ παράδειγμα δυνατότητας συννπαρξέως τοῦ πρακτικοῦ μὲ τὸν θεωρητικὸ βίον τὸν Μέγα Βασίλειο, περὶ τοῦ ὁποῖου λέει ὅτι εἶχε τὴν ἰκανότητα νὰ συνδυάζει αὐτὰ τὰ δύο, ὥστε «μῆτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινωνήτων ἦ, μῆτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον». ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον, ἐπίσκοπον Καισαρείας Καππαδοκίας, ἐπιτάφιος*, ΞΒ, PG 36, 577B.

32. Russell L. CABOT, Richard C. DICKS, *The Art of Ministering to the Sick*, Mackmillan, NY, USA, 1959.

33. Martin E. MARTY, Lawrence E. HOLST, *Hospital Ministry: The Role of the Chaplain Today*, Wipf & Stock Publishers, USA, 2007.

34. Πρβλ. Ἀλέξανδρος ΓΟΥΣΙΔΗΣ, *Ποιμαντικὴ στὴ Σύγχρονη Κοινωνία, Ἐγχειρίδιο Ποιμαντικῆς Κοινωνιολογίας*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη, 1991.

35. Lawrence D. REIMER, James T. WAGNER, *The Hospital Handbook: A Practical Guide to Hospital Visitation*, Morehouse Publishing, USA, 1988.

36. Larry VANDECREEK (ed.), *Professional Chaplaincy: What is Happening to it during Health Care Reform?*, Haworth Press, New York, USA, 2000.

37. Πρβλ. «Ἀδιαμφισβήτως ἡ συνεργασία τῶν λαϊκῶν μετὰ τῶν κληρικῶν ἐν τῷ κα-

μείζον ἐρώτημα τῶν κριτηρίων τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὅποιο θὰ πρέπει νὰ ἀσκεῖται ἡ συγκεκριμένη μορφή ποιμαντικῆς διακονίας καὶ τῶν προσόντων καὶ τῶν ἐφοδίων αὐτῶν πού τὴν ἀσκοῦν³⁸.

Τὰ στελέχη αὐτά, πέραν τοῦ προσωπικοῦ τους ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀγιότητα –προϋπόθεση «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ»–, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχουν ἐπαρκῆ θεολογικὴ παιδεία καὶ εἰδικὴ ἐκπαίδευση καὶ κατάρτιση ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ἀνταποκρίνονται σὲς ἰδιαιτερότητες πού παρουσιάζει ἡ πραγματικότητα τῶν νοσοκομείων καὶ τῶν λοιπῶν θεραπευτηρίων³⁹ τῆς μετανεωτερικῆς ἐποχῆς, σὴν ὅποια ζοῦμε.

Ἡ ἀγιότητα τοῦ βίου καὶ ὁ θεῖος φωτισμὸς εἶναι μὲν θεμελιώδεις προϋποθέσεις γιὰ κάθε μορφῆς ποιμαντικὴ διακονία· δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς «ἄλλοθι» γιὰ νὰ καλύπτεται ἡ ἔλλειψη ἐκπαίδευσης, κατάρτισης καὶ ἐπίγνωσης τῶν προβλημάτων πού συνελάγεται ἡ διακονία σὲ εἰδικούς χώρους καὶ συνθήκες⁴⁰, ὅπως τοῦ σύγχρο-

θόλου ἐκκλησιαστικῷ ἔργῳ, ἐνῶ ἐξ ἐνὸς σὺδόλως μειοῖ τὸ κῦρος καὶ τὰ δικαιώματα τῶν κληρικῶν, ἐξ ἐτέρου ὁμως θὰ ἀποβῆ πρόξενος μεγάλης ὠφελείας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τοιοῦτοτρόπως ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον δὲν θὰ εἶναι ἀδιάφορον καὶ παθητικόν, ἀλλὰ ζῶν καὶ ἐνεργητικὸν τμῆμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος καὶ δρῶσα δύναμις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν μάλιστα οἱ λαϊκοὶ ἔχουν ἀποκτήσει τὴν αὐτοσυνειδησίαν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀνήκει οὐ μόνον εἰς τοὺς κληρικούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς λαϊκούς, οἵτινες συναποτελοῦσι τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία. Ὅθεν ἔχουσι τὴν συναίσθησιν τῆς συνυπευθυνότητος μετὰ τῶν κληρικῶν διὰ τὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπιδιώκουσι μείζονα ὑπεύθυνον ἀνάμειξιν εἰς τὴν ζωὴν καὶ δράσιν αὐτῆς. Τοῦτο δὲ τοσούτω μᾶλλον ὁσῶ αἱ σύγχρονοι ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνοκρατικαὶ πρόοδοι καὶ ἀντιλήψεις καὶ ἡ ἀσκησις εὐρυτάτων πολιτικῶν δικαιωμάτων, συμφώνως πρὸς τὴν νοσοτροπίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Τοῦτου ἔνεκεν ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας σήμερον δὲν πρέπει νὰ διεξάγεται ἄνευ τῆς συνεργασίας εἰδικῶν λαϊκῶν, γινωσκόντων τὰ διάφορα ζητήματα ἐξ εἰδικῶν μελετῶν καὶ ἐξ ἰδίας βιωματικῆς ἐμπειρίας». Ἰωάννης ΚΑΡΜΙΡΗΣ, Οἱ Λαϊκοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, στό: *Δογματικῆς τμῆμα ε'*, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία, Ἀθήναι, 1973, σελ. 509-510.

38. Neville A. KIRKWOOD, *Pastoral Care In Hospitals*, Morehouse Publishing, USA, 2005.

39. Ἀδαμάντιος ΑΥΓΟΥΣΤΙΔΗΣ, *Ποιμένας καὶ Θεραπευτής*, Ἀκρίτας, Ἀθήνα, 1999, σελ. 88-93.

40. Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀποκτᾷ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τὸ σχόλιο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὁ ὅποιος τονίζει ὅτι οἱ ἰατρικὲς γνώσεις τοῦ Μεγάλου Βασιλείου τὸν βοήθησαν σημαντικὰ στὸ ποιμαντικὸ του ἔργο: «Ἐπειτα τὸ στασιάζον πρὸς ἑαυτὸν μάλασσει καὶ θεραπεύει λόγοις ἰατρικῆς μεγαλόφρονος· οὐ γὰρ θωπευτικῶς οὐδὲ ἀνελευθέρως τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ λίαν νεανικῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς, ὡς ἂν τις οὐ τὸ παρὸν σκοπῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν εὐπείθειαν οἰκονομῶν». ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

νου νοσοκομείου⁴¹. Δὲν ἀρκεῖ ὁ ζῆλος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός, οὔτε βέβαια ἡ ἀγιότητα καὶ ὁ φωτισμός ἐξασφαλίζονται μὲ ἓνα πτυχίον θεολογικῶν σπουδῶν. Ὁ ζῆλος καὶ ὁ ἱεραποστολικὸς ἐνθουσιασμός τοῦ νέου κληρικοῦ ἢ λαϊκοῦ πού θὰ ἀναλάβει διακονία στὸ νοσηλευτήριον, συμβαδίζει μὲ τὴν ἔλλειψη ἐμπειρίας καὶ ἡ σύνεση ὑπαγορεύει, στὰ πρῶτα βήματα μᾶς τέτοιας διακονίας νὰ ἀποφευχθοῦν, κατὰ τὸ δυνατόν, λανθασμένοι χειρισμοὶ πού μπορεῖ νὰ ἔχουν σοβαρὲς ἀρνητικὲς συνέπειες τόσο γιὰ τὸν ἀσθενῆ ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ποιμαντικῆς παρουσίας καθ'αυτήν⁴². Δὲν εἶναι τυχαῖο, καὶ πρέπει νὰ προβληματίσει, τὸ παράδειγμα τοῦ (πρόσφατα κοιμηθέντος) ἀρχιμανδρίτη Πορφυρίου (Μπαϊρακτάρη), κληρικοῦ μὲ φήμη ἀγίου στὴ συνείδηση τῶν πιστῶν, ὁ ὁποῖος θεωροῦσε ἀνάγκη καὶ καθῆκον του νὰ μελετᾷ ἱατρικὰ βιβλία καὶ νὰ παρακολουθεῖ τὰ ἱατρικὰ μαθήματα στὴν Ἱατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ στὸ νοσοκομεῖο πού ὑπηρετοῦσε ὡς ἐφημέριος, ἂν καὶ ἦταν ὀλιγογράμματος⁴³.

τοῦ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, Εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον, ἐπίσκοπον Καισαρείας Καππαδοκίας, ἐπί-
τάφιος, Μ', PG 36, 549B. - Ἐπίσης: «οἱ νοσοῦντες, τὸν ἱατρόν, ἦν βούλει νόσον καὶ
ἱατρείαν· οἱ ὑγιαίνοντες, τὸν φύλακα τῆς ὑγείας· οἱ πάντες, τὸν πᾶσι πάντα γινόμενον,
ἵνα κερδάνη τοὺς πάντας, ἢ πλείονας». PG 36, 604C.

41. Πρβλ. «Μία μετ' ἐπιστήμης ποιμαντικὴ θεώρησις καὶ ἀντιμετώπισις τῶν καταστά-
σεων αὐτῶν δύναται νὰ ἀπαλύνῃ τὸν πόνον καὶ πολλάκις, τῇ βοηθείᾳ καὶ ἄλλων ἐπι-
στημῶν, νὰ παράσχῃ εἰς τὸν πάσχοντα ψυχικὴν καὶ σωματικὴν ὑγίαν. Ὁ ποιμαντικὸς
ἐρασιτεχνισμὸς εἶναι ἀνεπίτρεπτος, καθ' ἣν ἐποχὴν ὄχι μόνον αἱ δυνάμεις τοῦ κακοῦ,
ἀλλὰ καὶ ὅλα αἱ ἐκφάνσεις τοῦ πολιτισμοῦ (ἐπιστήμαι, ἐμπόριον, δημόσιαι σχέσεις κ.λπ.)
τελοῦνται μετ' ἐπιστήμης καὶ περισσῆς ἐπιμελείας. Βεβαίως, ἡ βοήθεια πρὸς τοὺς πάσχον-
τας δὲν πρέπει νὰ γίνῃ αὐτοσκοπός, διότι τότε θὰ ἐκπέσει εἰς ἓνα ἀνθρωποκεντρικὸν
σύμμανισμὸν, ὅστις ἐξαντλεῖται εἰς τὸ νὰ “βοηθῇ”. Θὰ ἀσκειῖται ὁμοῦ ὡς φανέρωσις καὶ
μαρτυρία τῆς ἀληθείας, τὴν ὁποῖαν ζῆ ἡ Ἐκκλησία». Γεώργιος ΚΑΨΑΝΗΣ, *Ἡ σημασία
τῆς Ποιμαντικῆς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία Αὐτῆς*, Ἀθῆναι, 1968, σελ. 7.

42. Τίτος ΜΑΤΘΑΙΑΚΗΣ (ἀρχιμ.), *Ἡ ἐν Νοσοκομείοις Ποιμαντικὴ Διακονία τῶν
Κληρικῶν*, Ἀθῆναι, 1978.

43. Πρβλ. «Ὅποιοι ἐρχόταν καὶ μοῦ ἔλεγε γιὰ ἓνα σωματικὸν πόνον, τὸ ἔκανα θέμα
προσευχῆς. Αὐτὸ πάλι τὸ γεγονός μὲ παρακινοῦσε σὲ μελέτη. “Βλέποντας” ἓνα ἄρρω-
στο μέλος τοῦ σώματος, ἤθελα νὰ γνωρίσω τὴν ἐπιστημονικὴν του ὄνομασίαν, ἀλλὰ καὶ τὴ
θέση πού ἔχουν ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ σώματος, ἡ χολή, τὸ πάγκρεας κ.λπ. Γι' αὐτὸ ἀγό-
ρασα βιβλία τῆς ἱατρικῆς, ἀνατομίας, φυσιολογίας κ.ἄ. ὥστε νὰ μελετήσω καὶ νὰ κατα-
τοπιστῶ. Γιὰ ἓνα, μάλιστα, διάστημα παρακολούθησα καὶ παραδόσεις στὴν Ἱατρικὴ
Σχολὴ γιὰ μεγαλύτερη κατάρτιση». ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ Κανσοκαλυβίτου (Γέροντος), *Βίος
καὶ Λόγοι*, Ἱερά Μονὴ Χρυσοπηγῆς, Χανιά, 2003, σελ. 134-135.

Γιὰ νὰ ὀργανωθεῖ ἡ ποιμαντική διακονία στὸ σύγχρονο νοσοκομεῖο ἔτσι ὥστε νὰ γίνει ἀποδεκτὴ ὡς θεσμὸς καὶ ἀποτελεσματικὴ στὴν πράξη, χρειάζεται νὰ ξαναμελετηθοῦν καὶ νὰ ἀναθεωρηθοῦν ἐκ βάθρων οἱ ὑπάρχουσες δραστηριότητες καὶ νὰ συγκροτηθεῖ μία σύγχρονη ποιμαντική τῶν νοσηλευτηρίων, ριζωμένη στὴ Θεολογία καὶ στὴν Παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Καθὼς ἤδη ἀναφέρθηκε, ἀκόμη καὶ σήμερα, δυστυχῶς, ἡ ποιμαντικὴ παρουσία μέσα στὶς νοσηλευτικὲς δομὲς ἄλλοτε ἀπουσιάζει παντελῶς καὶ ἄλλοτε παρουσιάζεται δέσμια τῆς νοστοροπίας, ποὺ βλέπει τὸν ἱερέα τοῦ νοσοκομείου ἀποκομμένο τόσο ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη ἐκκλησιαστικὴ διακονία ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ ἐπαγγελματικὸ πλαίσιο τοῦ νοσοκομείου. Εἶναι φαινόμενο μᾶλλον συνηθισμένο, ὁ νοσοκομειακὸς ἐφημέριος νὰ ἀντιμετωπίζεται σὰν προπομπὸς τοῦ Χάρου ἢ συνεργάτης τοῦ γραφείου κηδεϊῶν· κάτι ποὺ οὔτε τὴν ὀρθόδοξη θεολογία ἐκφράζει οὔτε ἔχει σχέση μὲ τὴν ποιμαντικὴ φανέρωση τοῦ πνεύματος τῆς Ἐκκλησίας ὡς εὐχαριστιακῆς κοινότητος.

Ἡ τεχνοκρατικὴ ἀνάπτυξη καὶ οἱ νεώτερες ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις στὸν χῶρο τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης εἶναι ἀξιοθαύμαστες καὶ ἡ πρόοδος πρὸς ὄφελος τῶν ἀσθενῶν ἐντυπωσιακὴ. Συγχρόνως ὁμως ἡ ἰατρικὴ πράξη γίνεται ὄλο καὶ πιὸ ἀπρόσωπη καὶ ἡ προσοχὴ ἐστιάζεται στὴν ἀντιμετώπιση ἀσθενειῶν μᾶλλον παρὰ ἀσθενῶν⁴⁴. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ὁ νοσηλεύόμενος στὸ σύγχρονο νοσοκομεῖο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴν ἀγωνία τῆς ἀρρώστιας του, ἔχει νὰ παλέψει καὶ μὲ τὰ ἀμείλικτα ὑπαρξιακὰ ἐρωτήματα, ποὺ ἀναπόφευκτα ἀναδύονται⁴⁵: Ὁ πόνος καὶ τὸ νόημα του, τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἐνδεχόμενου θανάτου, ἡ ὑπαρξη καὶ ὁ ρόλος τοῦ Θεοῦ ἢ οἱ ἐνοχῆς βιώνονται σιωπηλὰ μέσα στοὺς θαλάμους τῶν νοσοκομείων, μακριὰ ἀπὸ τὴν οἰκεία καθημερινότητα καὶ τὰ οἰκεία ἀγαπημένα πρόσωπα⁴⁶, μέσα σὲ μία μοναξιά ἐξαιρετικὰ ὀδυνηρή⁴⁷.

44. Eric J. CASSEL, Reactions to physical illness and hospitalization. στί: *Psychiatry in General Medical Practice*, G. Usdin & J. M. Lewis (eds), McGraw-Hill, New York, 1979, σελ. 103-131.

45. Kristiaan DEPOORTERE, *A Different God, A Christian Overview of Suffering*, Peeters Press Louvain – W. B. Eerdmans, Belgium, 1995, σελ. 8.

46. Eric J. CASSEL, *The nature of suffering and the goals of medicine*, Oxford University Press, New York, 1991.

47. Σταύρος ΚΟΦΙΝΑΣ (πρωτοπρ.), Ὁ ποιμένας καὶ τὸ σύγχρονο νοσηλευτικὸ προσωπικό, *Κοινωνία*, τεύχ. ΚΕ, 1982, σελ. 288-305.

Ἰπὸ τέτοιες ἢ παρόμοιες, ἀκραῖες πολλὲς φορές, συνθήκες καλεῖται ὁ ἱερέας τοῦ νοσοκομείου νὰ εἶναι παρὼν καὶ νὰ μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθεῖ. Ὅχι μόνο στὶς ἀπλὲς ἀνθρώπινες ἀνάγκες τῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ καὶ στὶς πνευματικὲς καὶ τὶς ὑπαρξιακὲς, ἐφ' ὅσον οἱ ἄρρωστοὶ δὲν εἶναι ἀπλὰ φορεῖς πασχόντων ὀργάνων ἀλλὰ προσωπικὲς ὑπάρξεις, ποὺ ἔχουν ἀπόλυτη ἀνάγκη τῆ σχέσῃ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ μὲ τὸν Θεό⁴⁸. Στὶς κρίσιμες ὥρες τοῦ πόνου καὶ τῆς μοναξιάς ὁ ἱερέας καλεῖται μὲ τὴν παρουσία του νὰ κάνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ καὶ φανερὴ τὴν ὑπαρξὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡς Σώματος Χριστοῦ⁴⁹, καθὼς «ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον σῶμά ἐστι τοῦ Χριστοῦ»⁵⁰.

Ἡ σημασία τῆς ἐνδοноσοκομειακῆς ποιμαντικῆς παρέμβασης βρίσκει τὸ «τέλος» τῆς καὶ τὶς οὐσιαστικὲς τῆς διαστάσεις, ὅταν ἀνάγεται στὴν ἐσχατολογικὴ, σωτηριολογικὴ διάσταση τῆς ἱερατικῆς διακονίας. Δὲν ἐξαντλεῖται ὅμως ἐκεῖ καί, ἀσφαλῶς, δὲν μπορεῖ νὰ περιορίζεται συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ σὲ συναισθηματικὰ ἀποστασιοποιημένους ἀναφορὲς σὲ θαυματουργικὲς θεραπείες, παραβλέποντας ὅλες τὶς ἄλλες διαστάσεις τῆς διαπροσωπικῆς καὶ συμπάσχουσας ποιμαντικῆς παρουσίας, ἐπικοινωνίας καὶ προσφορᾶς.

Τὸ τελευταῖο ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σημασία στὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες, ὅπου ἡ ψυχολογικὴ κατάσταση τοῦ ἀσθενοῦς ἢ τῆς οἰκογένειάς του ὀδηγεῖ στὴ χρησιμοποίησιν τῆς –καταρχὴν θεμιτῆς καὶ εὐλογημένης– ἐλπίδας γιὰ τὸ θαῦμα⁵¹, ὄχι μὲ τὸ πνευματικὸ ἦθος τοῦ «γενηθήτω τὸ θέλημά

48. Arthur H. BECKER, *The Compassionate Visitor: Resources for Ministering to People Who Are Ill*, Augsburg Fortress Publishers, 1985.

49. Ἰωάννης ΚΑΡΜΙΡΗΣ, «Σῶμα Χριστοῦ», στό: *Δογματικῆς τμῆμα ε'*, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία, Ἀθήνα, 1973, σελ. 128-170. -Ἀθανάσιος ΓΙΕΒΤΙΤΣ, Ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ, στό: Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐκδ. Γρηγόρης, Ἀθήνα, 1984, σελ. 83-126.

50. ΙΩΑΝΝΟΥ τοῦ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Περὶ Ἱερωσύνης, Λόγος Τέταρτος, β', ΡΓ 48, 665.

51. Πρβλ. «Χωρὶς ἀμφιβολία, ἡ χριστιανικὴ πίστις στηρίζεται τῆς βεβαιότητάς της καὶ τῆς βιωματικῆς ἐμπειρίας στὴ δυνατότητα αὐτῆ τοῦ θαύματος ὡς πραγματικῆς “λειτουργίας ζωῆς” καὶ στὴν ὑπαρξὴ τῶν θαυμάτων ὡς πραγματικῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Τὰ θαύματα στὸ χῶρο τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τὰ θαύματα στὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς τῶν Ἁγίων καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπιβεβαιώνουν». Γεώργιος ΠΑΤΡΩΝΟΣ, Τὰ θαύματα, οὐσιῶδες στοιχεῖο τῆς χριστιανικῆς πίστεως, στό: Ἡ Ἱστορικὴ Πορεία τοῦ Ἰησοῦ, ἀπὸ τῆ φάτνη ὡς τὸν κενὸ τάφο, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα, 1991, σελ. 394.

Σου» ἀλλὰ ὡς ἀσυνείδητη ἄρνηση ἢ ὑπονόμευση τῆς προτεινόμενης ἀπὸ τοὺς γιατροὺς θεραπείας⁵².

Ἡ σημασία τῆς ἐνδονοσοκομειακῆς ποιμαντικῆς προσφορᾶς δὲν πρέπει ἄλλωστε νὰ ὑποτιμᾶται οὔτε στὸ, καλῶς νοούμενο, «ὠφελιμιστικό» ἐπίπεδο, δηλαδή στὴν ἐνίσχυση τῆς ἀποτελεσματικότητας τῶν ἱατρικῶν θεραπευτικῶν παρεμβάσεων καθαυτές⁵³. Διότι ἀναμφίβολα ἡ ποιμαντικὴ παρέμβαση καὶ ὑποστήριξη μπορεῖ νὰ ἔχει θετικὲς ἐπιπτώσεις στὴν ἐξέλιξη τῆς νόσου καὶ ἡ σημασία αὐτοῦ τοῦ γεγονότος δὲν πρέπει νὰ παραβλέπεται.

Ἡ σχέση τῆς θρησκευτικῆς πίστεως καὶ τῆς ποιμαντικῆς ὑποστήριξης μὲ καλύτερη ἔκβαση τῆς θεραπείας ἔχει μελετηθεῖ καὶ ἀξιολογηθεῖ θετικὰ σὲ πολλὲς σύγχρονες ἱατρικὲς μελέτες⁵⁴. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε ὅτι ὑπάρχουν τεκμηριωμένες ἔρευνες ποὺ δείχνουν σαφῶς θετικὴ συσχέτιση τῆς θρησκευτικῆς πίστεως μὲ τὴν ὑγεία καὶ τὸ «καλῶς ἔχειν» («well being») στὴν «τρίτη» ἡλικία⁵⁵, μὲ τὴν καλύτερη ἀντιμετώπιση τῶν συνεπειῶν τοῦ γήρατος στὴν αὐτοεκτίμηση τῶν ἀσθενῶν⁵⁶, μὲ τὴν ἐνίσχυση τῆς ἀντοχῆς καὶ τῆς σταθερότητας ἀπέναντι στὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν γενικότερα οἱ ἀσθενεῖς⁵⁷, μὲ τὴ μείωση τῶν καταθλιπτικῶν συμπτωμάτων μετὰ ἀπὸ χειρουργικὲς ἐπεμβάσεις⁵⁸, τὴν καλύτε-

52. Πρβλ. Βλάντετα ΓΙΕΡΟΤΙΤΣ, Περὶ Ἀσθενειῶν, Προσευχῆς καὶ Φαρμάκων, στὸ: *Μόνο τὰ Ἔργα τῆς Ἀγάπης Μένουν*, ἐκδ. Ἄθως, Ἀθήνα, 2001, σελ. 196-203.

53. Harold VANDERPOOL, Religion and Medicine: A Theoretical Overview, *Journal of Religion and Health*, τόμ. 19, τεύχ. 1, 1980, σελ. 7-17.

54. Siroj SORAJJAKOOL, *When Sickness Heals, The Place of Religious Belief in Healthcare*, Templeton Foundation Press, Philadelphia and London, 2006.

55. Harold G. KOENING, David O. MOBERG, J. N. KVALE, Religious activities and attitudes of older adults in a geriatric assesment clinic, *Journal of American Geriatric Society*, τόμ. 36, 1988, σελ. 362-374.

56. David GUTMAN, *Reclaimed Powers: toward a new psychology at men and women in late life*, Basic books, New York, 1987.

57. Edwin H. CASSEM, The person confronting death, στὸ: *New Harvard Guide to Psychiatry*, Armand M. Nicholi (ed), Belknap Press of Warrard University Press, Cambridge, USA, 1988.

58. Peter PRESSMAN, John S. LYONS, J.J. STRAIN, Religious belief, depression and ambulation status in elderly women with broken hips, *American Journal of Psychiatry*, τόμ. 147, 1990, σελ. 758-760.

ρη αντιμετώπιση του stress που προκαλούν οι τραυματικές κακώσεις⁵⁹ και γενικά την ψυχική υγεία⁶⁰.

Δέν είναι τυχαίο ότι στη σύγχρονη ιατρική βιβλιογραφία συναντάμε αναφορές, σύμφωνα με τις οποίες η θρησκευτική πίστη συμπεριλαμβάνεται στις πεποιθήσεις που αποδεδειγμένα ανακουφίζουν και ενισχύουν τον άνθρωπο, όταν αντιμετωπίζει δύσκολες καταστάσεις, όπως είναι και μία σοβαρή ασθένεια⁶¹. Σέ αυτές τις παρατηρήσεις μπορεί να συγκαταριθμηθεί ή από πολλών έτων γνωστή στους ειδικούς πληροφορία, ότι τὰ ποσοστά αυτοκτονίας είναι χαμηλότερα στα θρησκευόμενα άτομα⁶², καθώς και ότι η θρησκευτική πίστη συμβάλλει θετικά στην όμαλή εξέλιξη των διαδικασιών του πένθους⁶³, είτε μετά από κάποιο θάνατο είτε του «πένθους» του ίδιου του ασθενούς που πάσχει από κάποια «καταληκτική» νόσο⁶⁴.

“Όλα τούτα όμως, παρὰ την αυτόνομη σπουδαιότητά τους, δέν αποτελούν αυτόσκοπο για την ποιμαντική πράξη μέσα στα νοσηλευτήρια. Άσφαλώς, ό ασθενής που εισάγεται στο νοσοκομείο λόγω της σοβαρότητας της καταστάσεώς του έχει καταρχήν να παλέψει με τὸ πρόβλημα της υγείας του. “Όμως, για τὸν ιερέα του νοσοκομείου υπάρχουν πάντα τὰ ἐρωτήματα που αναφέρονται στη διαχείριση των πνευματικών προβλημάτων, τὰ όποια αναδύονται στην ἐπιφάνεια υπό την πίεση της ασθένειας⁶⁵. Τότε δοκιμάζεται ή πίστη, ἐμφανίζονται ἐνοχοποιητικά και δυ-

59. K. A. SHERRIL, David B. LARSON, Adult burn patients, the role of religion in recovery, *South Medical Journal*, τόμ. 81, 1988, σελ. 821-829.

60. Harold G. KOENING, *Faith and Mental Health, Religious Recourses for Healing*, Templeton Foundation Press, Philadelphia and London, 2005.

61. Larry R. PETERSON, Anita ROY, Religiosity, anxiety and meaning and purpose: Religion's consequences for psychological wellbeing, *Review of Religious Research*, τόμ. 27, 1985, σελ. 49-62.

62. Βασίλης Π. ΚΟΝΤΑΞΑΚΗΣ, Μπέατα Ι. ΧΑΒΑΚΗ-ΚΟΝΤΑΞΑΚΗ, Η Πρόληψη των Αυτόκαταστροφικών και των Έτεροκαταστροφικών Συμπεριφορών, στο: *Προληπτική Ψυχιατρική και Ψυχική Υγεινή*, Β. Π. Κονταξάκης, Μ.Ι. Χαβάκη-Κονταξάκη, Γ.Ν. Χριστοδούλου (eds), έκδ. ΒΗΤΑ, Άθήνα, 2005, σελ. 97.

63. Φιλόθεος ΦΑΡΟΣ (άρχιμ.), *Τὸ πένθος, Όρθόδοξη, Λαογραφική και Ψυχολογική Θεώρηση*, έκδ. Άκρίτας, Άθήνα, 1981.

64. Elisabeth KÜBLER-ROSS, *On Death and Dying*, Simon & Schuster, Touchstone, 1969.

65. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (ΚΑΨΑΝΗΣ, άρχιμ.), Τὸ νόημα του πόνου, “Πρωτότον” (Διμηνιαίο Άγιορείτικο Δελτίο), τεύχ. 52, Μάρτιος - Άπρίλιος, 1995, σελ. 465-468.

σβάστακτα παράπονα πρὸς τὸν Θεό, φουντώνουν ἐνοχῆς καὶ ἐρωτήματα γιὰ τὸ ποιά «λάθη» ἢ ποιῆς «ἁμαρτίες»⁶⁶ ὁδήγησαν στὴν ἀρρώστια. Γιὰ κάποιους ἀνθρώπους, μάλιστα, ἡ ἐμφάνιση μιᾶς νόσου εἶναι ἡ πρώτη τους εὐκαιρία νὰ ἀναρωτηθοῦν σοβαρὰ γιὰ τὸ νόημα τῆς πίστεως στὸν Θεό. Αὐτὸ πρέπει νὰ ἀντιμετωπιστεῖ μὲ ἰδιαίτερη προσοχή, καθὼς ὄλο καὶ συχνότερα συναντοῦμε ἀνθρώπους μὲ ἀνύπαρκτη, πολὺ ρηχὴ, στρεβλὴ ἢ ἀρνητικὴ σχέση μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν Ἐκκλησία καὶ αὐτὲς οἱ συνιστώσες δὲν πρέπει καθόλου νὰ ὑποτιμῶνται ἀπὸ τοὺς ποιμαντικὰ ἐργαζομένους στὰ νοσηλευτήρια.

Ἀσφαλῶς, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ γίνεῖ σαφὲς ὅτι ὁ ἱερέας ἢ οἱ λαϊκοὶ συνεργάτες του δὲν βρίσκονται ἐκεῖ γιὰ νὰ ὑποκαταστήσουν τοὺς γιατροὺς, τοὺς νοσηλευτῆς, τοὺς ψυχολόγους ἢ τοὺς κοινωνικοὺς λειτουργοὺς. Ὁ κύριος σκοπὸς καὶ τὸ νόημα τῆς ποιμαντικῆς παρεμβάσεως εἶναι ἡ πνευματικὴ ἐνίσχυση, ἡ «ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι» ὑποστήριξη, ἡ φανέρωση τῆς ἐλπίδας τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸ ἄνοιγμα τοῦ ὁρίζοντα πρὸς τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ⁶⁷.

Ὡστόσο, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι θὰ παραγνωρισθοῦν ἢ θὰ ὑποτιμηθοῦν οἱ ψυχολογικῆς ἢ οἱ πρακτικῆς ἀνάγκες τοῦ ἀρρώστου καὶ τὸ χρέ-

66. Ἡ λέξη ἁμαρτία τίθεται ἐδῶ σὲ εἰσαγωγικὰ ὄχι ὡς ἀμφισβήτηση τῆς παύλειας ῥήσεως «τὰ γὰρ ὀφθόνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (Ρωμ. 6, 23) ἀλλὰ γιὰ νὰ τονισθεῖ ἡ συχνὰ λανθασμένη κατανόηση τῆς θεολογικῆς συσχέτισης τῆς ἁμαρτίας μὲ τὴν ἀρρώστια καὶ τὸν θάνατο. Ἀντὶ τῆς συσχέτισης τῆς ἀσθενείας μὲ τὴν πτωτικὴ κατάσταση, ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας, ἀποδίδεται στὸν Θεὸ ἡ δημιουργία τοῦ «κακοῦ» καὶ ἡ ἀσθένεια νοεῖται ὡς ἐπιβολὴ μιᾶς ἄμεσης τιμωρίας στὸν ἁμαρτάνοντα. Πρβλ. «Ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν τὴν ἀρχὴν ἡμετέρας παρακοῆς, ἀπὸ τῆς παραβάσεως τῆς ὑπὸ Θεοῦ δεδομένης ἡμῖν ἐντολῆς, ἀπὸ τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ προγονικῆς ἡμῶν ἁμαρτίας. Ὡστε καὶ αἱ νόσοι καὶ τὰ ἀρρωστήματα, καὶ τὸ ποικίλον ἅπαν τῶν πειρασμῶν ἄχθος, ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐστι* δι' αὐτὴν γὰρ ἐνεδύθημεν τοὺς δερματίνους χιτῶνας, τὸ νοσερὸν τοῦτο καὶ πολυώδυνον σῶμα» ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ ΠΑΛΑΜΑ, Ὁμιλία ΛΑ, ἐκφωνηθεῖσα ἐν λιτῇ τελουμένη κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Αὐγούστου, PG 151, 388C. – Πρβλ. Νίκος ΜΑΤΣΟΥΚΑΣ, Θεοδικία ἢ Σατανοδικία; στό: *Τὸ Πρόβλημα τοῦ Κακοῦ, Δοκίμιο πατερικῆς θεολογίας*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη, 1992, σελ. 279-287.

67. Πρβλ. «Ἀποκαλύψτε στὸν ἄνθρωπο ὅτι ἡ Φύση του εἶναι δεκτικὴ ὑγείας, μπορεῖ νὰ γίνεῖ ὑγεία, αἰωνιότης μὲ τὸν θρίαμβο τοῦ Ἀναστάτου. ... Ἔτσι σώζετε τὸν ἀσθενῆ καὶ σώζετε ταυτόχρονα καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι, γιατί “ἐν σῶμα ἐσμεν οἱ πολλοὶ καὶ μία εἶναι ἡ κοινὴ βιοτὴ ποὺ νικᾷ τὸν θάνατο ἀπὸ τώρα, σὲ τούτῃ καὶ στὴν ἄλλῃ τῇ ζωῇ». ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ (ΓΟΝΤΙΚΑΚΗΣ, ἀρχιμ.), *Τὸ λειτουργημα τοῦ γιατροῦ, Σύνταξη*, τευχ. 4, 1982, σελ. 70-71.

ος τῆς ἀνταπόκρισης σ' αὐτὲς μὲ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο. Τὸ ζητούμενο, ὅμως, σὲ κάθε μορφή πνευματικῆς παρέμβασης εἶναι ἡ ἐνίσχυση τῆς πορείας γιὰ τὴν πραγμάτωση τοῦ «κατ' εἰκόνα», γιατί αὐτὸ εἶναι ποὺ βγάζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν μοναξιά τῆς ἀτομικότητας καὶ τὸν καθιστᾷ προσωπικὴ ὑπαρξη, ἐλεύθερη καὶ αὐτεξούσια⁶⁸, ποὺ πορεύεται πρὸς τὴ νίκη κατὰ τοῦ θανάτου, ἀφοῦ «πρόσωπο» σημαίνει τὴν «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωση» τοῦ Θεοῦ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου⁶⁹.

Αὐτὸ τὸ δύσκολο ἔργο καλεῖται νὰ ἐπιτελέσει ὁ νοσοκομειακὸς ἱερέας ὄχι στὸν «ἀσφαλῆ» καὶ οἰκεῖο χῶρο μιᾶς ἐνορίας ἀλλὰ στὸ ἀφιλόξενο, «ἀλλότριον» καὶ τεχνοκρατικὰ ὀργανωμένο περιβάλλον τοῦ σύγχρονου νοσηλευτηρίου. Οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς ποὺ καλοῦνται νὰ διακονήσουν σήμερα στὰ νοσηλευτικὰ ἰδρύματα δὲν ἔχουν τὴν πολυτέλεια τοῦ αὐτονόητου τῆς παρουσίας τους σ' αὐτοὺς τοὺς χώρους, κάτι ποὺ συνέβαινε ἀκόμη καὶ στὸ πρόσφατο παρελθόν. Στὴν ἐποχὴ μας χρειάζεται ἐντατικὴ καὶ συνειδητὴ προσπάθεια γιὰ νὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς μέλη τῆς ὁμάδας τῶν ἐπαγγελματιῶν τῆς νοσοκομειακῆς θεραπευτικῆς κοινότητας, ἀλλιῶς κινδυνεύουν νὰ ἐξοστρακιστοῦν ἀπὸ τοὺς χώρους τῶν ὑπηρεσιῶν ὑγείας.

Τὸ ἐν λόγω πρόβλημα παρουσιάστηκε μὲ μεγάλη ἔνταση στὸν δυτικὸ κόσμον, ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἐπικράτηση τῶν ἰδεῶν τοῦ Διαφωτισμοῦ⁷⁰, τὴν ἴδρυση τοῦ «λαϊκοῦ» κράτους⁷¹ – ποὺ φέρεται ἐπίσης ὡς «κράτος πρόνοιας»⁷²– καὶ τὴ γενικότερη νεωτερικὴ περιθωριοποίηση ἢ ἐξοβελισμὸ τῆς θρησκείας ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων⁷³.

Ὅμως, ἡ ἱστορικὴ ἐμπειρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ ὅτι, ἐφόσον οἱ κληρικοὶ καὶ τὰ ἄλλα στελέχη τῆς ποιμαντικῆς

68. Χρῆστος ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ, *Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Ἀστήρ, Ἀλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου, Ἀθήναι, 1956, σελ. 141.

69. Timothy WARE (Bishop Kallistos of Diokleia), *Image and Likeness*, στό: *The Orthodox Church*, Penguin Books, UK, 1964, σελ. 224-226.

70. S. J. BARNETT, *The Enlightenment and Religion: The Myths of Modernity*, Manchester University Press, UK, 2004.

71. S. J. BARNETT, *Idol Temples and Crafty Priests: The Origins of Enlightenment Anticlericalism*, Palgrave Macmillan, New York, 1999.

72. James BARTHOLOMEW, *The Failure of the Welfare State*, Politico's Publishing Ltd, UK, 2004.

73. Νίκη ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, *Θρησκευτικὴ Πίστη καὶ Μετανεωτερικότητα*, στό: *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς, Τμῆμα Θεολογίας, Θεσσαλονίκη*, 2003, σελ. 267-276.

διακονίας ἐργασθοῦν σωστά, ἡ παρουσία τους ὡς ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας θὰ εἶναι ὄχι ἀπλῶς ἀποδεκτὴ ἀλλὰ αὐτονόητη καὶ ἀπαραίτητη, ὡς παρουσία τῶν ἐκπροσώπων καὶ φορέων τῆς ἐλπίδας⁷⁴.

Ὁ ἱερέας τοῦ νοσοκομείου καλεῖται νὰ εἶναι ὁ ἀγγελιαφόρος τῆς ἀπροϋπόθετης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ μάρτυρας τῶν τρόπων ποὺ αὐτὴ γίνεται ὁρατὴ μέσα σὲ κάθε μορφή δυστυχίας. Ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας μέσα στὸ πλήρες ὄδυνῶν καὶ βασάνων ἀπρόσωπο, τεχνοκρατούμενο σύγχρονο νοσοκομεῖο καλεῖται νὰ φανερώνει ἔμπρακτα, μὲ τὴν παρουσία του, ὄχι μὲ κηρυγματικὲς κενολογίες, ὅτι «ἡ καθημερινὴ μαρτυρία τοῦ ποιμένα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη παρὰ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ»⁷⁵.

Ἡ παρουσία ὁμῶς αὐτῆ τοῦ ὀρθόδοξου κληρικοῦ, ἂν καὶ ἀπολύτως ἀπαραίτητη, δὲν παραχωρεῖται αὐτοδικαίως. Μόνο ὄριμοι πνευματικά, ἐπαρκῶς καταρτισμένοι, κατάλληλα ἐξοπλισμένοι καὶ μὲ πρακτικὴ ἐμπειρία ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας μποροῦν νὰ τὴν κερδίσουν.

Γνωρίζοντας ὡστόσο, ὅτι στὸν σύγχρονο δυτικὸ κόσμο ἡ ποιμαντικὴ παρουσία στὰ νοσοκομεῖα εἶναι δεδομένη, εἶναι εὐλογο νὰ ἀναρωτηθοῦμε τί ἔχει γίνει καὶ τί συμβαίνει σχετικὰ μὲ τὴν ἀναγνώριση ὡς ἀπαραίτητης τῆς ποιμαντικῆς διακονίας μέσα στὰ νοσηλευτήρια στὸν εὐρύτερο χριστιανικὸ κόσμο. Πῶς ἔχει ἀντιμετωπίσει ἡ δυτικὴ χριστιανοσύνη παρόμοια μὲ τὰ προαναφερθέντα προβλήματα;

Ἡ σύγχρονη κοινωνικὴ πραγματικότητα εἶναι πλέον κοινὴ στὶς προηγμένες χώρες καὶ εἶναι σκόπιμο, ὡς πρὸς τὸ θέμα ποὺ ἀπασχολεῖ τὸ παρὸν κείμενο, νὰ διερευνήσουμε δεδομένα καὶ ἀπαντήσεις τῶν ἄλλων χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν, ὄχι γιὰ μίμηση καὶ ἀντιγραφή ἀλλὰ ἐπειδὴ σήμερα δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἄγνοια γιὰ τὸ τί εὐρύτερα συμβαίνει σχετικὰ μὲ κάθε μελετώμενο ζήτημα. Ἄλλωστε γιατί νὰ μὴν ἰσχύει καὶ γιὰ αὐτὴν τὴν περίπτωσι τὸ Παύλειο «πάντα δὲ δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε»⁷⁶;

74. Ἀλέξανδρος Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Τὸ Μυστήριον τῆς Ὑγείας καὶ τῆς Ἀρρώστειας*, στό: *Στιγμιότυπα καὶ περιπλανήσεις σὲ χώρους Ποιμαντικῆς Διακονίας*, τεύχ. 1, σελ. 116-126.

75. Ἀνέστης Γ. ΚΕΣΣΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, *Προτάσεις Ποιμαντικῆς Θεολογίας...* σελ. 37. - Πρβλ. «Ἡμᾶς δὲ εἰ τις ἐρωτήσῃ, Τί τὸ τιμώμενον ὑμῖν καὶ προσκυνούμενον; πρόχειρον εἰπεῖν Ἡ ἀγάπη. Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν ἡ ἀγάπη ἐστὶ. Ρῆσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: καὶ τοῦτο χαίρει μᾶλλον ἀκούων, ἢ τι ἄλλο, ὁ Θεός». ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Λόγος ΚΒ'*, *Εἰρηνικὸς β'*, PG 35, 1136 Α.

76. Θεσ. Α, 5, 21.

Μὲ ἀφετηρία αὐτὰ τὰ κριτήρια, ἡ ἐπόμενη ἐνότητα ἀσχολεῖται μὲ τὴν καταγραφή μερικῶν δεδομένων σχετικὰ μὲ τὴν ποιμαντικὴ τῶν νοσηλευτηρίων στὸν σύγχρονο Δυτικὸ κόσμο.

«Τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξᾶσαι τὸν θεόν»⁷⁷

Εἶναι γεγονός ὅτι στὸν τομέα τῆς ποιμαντικῆς δραστηριοποιήσεως στὰ νοσοκομεῖα, ἡ δυτικὴ χριστιανοσύνη ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἔντονη καὶ ἀξιόλογη παρουσία. Βέβαια, κάθε χριστιανικὴ Ὁμολογία, ξεκινώντας ἀπὸ τὶς δικές τῆς θεολογικὲς καὶ ἐκκλησιολογικὲς προϋποθέσεις, ἀντιμετώπισε διαφορετικὰ τὸ πρόβλημα. Ἀνάλογα μὲ τὴ γεωγραφικὴ θέση, τὶς τοπικὲς παραδόσεις καὶ τὴν ἐπικρατοῦσα στὴν περιοχὴ χριστιανικὴ Ὁμολογία ἀναπτύχθηκαν στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ διάφορα μοντέλα ὀργάνωσης τῆς ποιμαντικῆς διακονίας στὰ νοσηλευτήρια⁷⁸. Ἡ μακρόχρονη ἐνασχόληση μὲ τὴν ἐν λόγω δραστηριότητα ἔχει περάσει ἀπὸ διάφορα στάδια ἐξέλιξης⁷⁹ καὶ ἔχει νὰ ἐπιδείξει πολυάριθμα θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ χαρακτηριστικά, ἄλλοτε μὲ ἐπιτεύγματα καὶ ἄλλοτε μὲ προβλήματα καὶ ἀποτυχίες⁸⁰.

Ἐφόσον λοιπὸν ἡ παγκοσμιοποίηση εἶναι πλέον δεδομένη ἀπαγορεύεται ἡ ἄγνοια γιὰ τὸ τί συμβαίνει στοὺς διάφορους χώρους συγγενῶν κοινωνικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν δραστηριοτήτων καὶ αὐτὸ ἰσχύει προφανῶς καὶ γιὰ τὴν Ποιμαντικὴ ἐπιστήμη. Ἡ Ὁρθόδοξη κριτικὴ τοποθέτηση, γιὰ νὰ εἶναι ἐγκυρη καὶ ἐμπεριστατωμένη, θὰ πρέπει νὰ ἔχει ἐπαρκὴ γνώση τῶν δεδομένων καὶ τῆς πραγματικότητας, στὴν ὁποία αὐτὰ ἀναφέρονται. Ἄλλωστε, γιὰ νὰ τοποθετηθεῖ κανεὶς κριτικὰ ὡς πρὸς κάτι ὀφείλει καταρχὴν νὰ τὸ γνωρίζει καλά, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅταν διατυπώνει ἀρνητικὲς ἀπόψεις. Προφανῶς, ἀκόμη μεγαλύτερη διάκριση –μὲ τὴν ἀπλὴ ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πνευματικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου– ἀπαιτεῖται ὅταν προσεγγίζουμε περιοχὲς πού σχετίζονται ὄχι μόνον μὲ

77. Ρωμ. 15, 9.

78. George KAPSANIS, *Pastoral Care in American Practice*, *St Vladimir's Quarterly*, τεύχ. 4, 1967, σελ. 207-210.

79. Charles E. HALL, *Head and Heart, The story of the Clinical Pastoral Education Movement*, *Journal of Pastoral Care Publications*, USA, 1992.

80. John FOSKET, *The Need for an Order of Pastoral Care Bound to End in Tears*, *The Journal of Pastoral Care and Counseling*, τόμ. 59, τεύχ. 3, 2005, σελ. 279-281.

κοινωνικές πρακτικές, ἀλλὰ μὲ ἐνδεχόμενες δογματικές καὶ ἐκκλησιολογικές ἀποκλίσεις.

Στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων ἡ Χριστιανοσύνη ὑπέστη πολυποίκιλους τραυματισμούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ χειρότεροι ἦταν τὰ Σχίσματα, οἱ Διαιρέσεις καὶ οἱ Αἰρετικές ἐκτροπές. Ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν τραγικῶν γεγονότων εἶναι οἱ διαφοροποιήσεις μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν ὁμολογιῶν ἀκόμα καὶ σὲ βασικά καὶ θεμελιώδη στοιχεῖα τῆς πίστεως καὶ τῆς δογματικῆς ἀλήθειας.

Παρ' ὅλα αὐτά, καμία θρησκευτική Ὁμολογία ποὺ θέλει νὰ φέρει τὸν προσδιορισμὸ «Χριστιανική» δὲν φαίνεται νὰ διαφοροποιεῖται ὡς πρὸς τὴν αἴσθηση τοῦ χρέους τῶν χριστιανῶν μελῶν τῆς νὰ συμπεραστούνται ὑλικά, ἠθικά καὶ πνευματικά στοὺς νοσοῦντες καὶ δὴ στοὺς νοσηλευομένους σὲ κάποιο θεραπευτικὸ ἴδρυμα⁸¹.

Οἱ ἀλλοιώσεις ποὺ ὑπέστη ἡ χριστιανικὴ πίστις μέσα στοὺς αἰῶνες, κυρίως μετὰ τὴν ἀποκοπή τῆς ἀπὸ τὴν πατερικὴ παράδοση, ὅπως γιὰ παράδειγμα μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Σχολαστικῆς Θεολογίας⁸², ἔχουν ἀσφαλῶς σοβαρὲς ἐπιπτώσεις γιὰ τὸ πῶς κατανοεῖ κανεὶς τὸ καθῆκον γιὰ τὴ φροντίδα τῶν ἀσθενῶν καὶ πῶς ἀνταποκρίνεται σὲ αὐτό. Προβληματισμοὶ σχετικὰ μὲ τὶς πιθανὲς ἀρνητικὲς συνέπειες ποὺ εἶχαν ἢ ἔχουν οἱ διάφορες θεολογικὲς ἀπόψεις, οἱ ὁποῖες ἐπικράτησαν σὲ συγκεκριμένες ἱστορικὲς περιόδους δὲν εἶναι σπάνιοι καὶ στὴν ἴδια τὴ σύγχρονη Δυτικὴ Χριστιανικὴ θεολογικὴ σκέψη. Τυπικὸ παράδειγμα ἡ κριτικὴ ποὺ ἀσκεῖται ἀπὸ δυτικούς θεολόγους γιὰ τὶς ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις τῆς θεολογίας τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου στὴν ποιμαντικὴ πράξη, καθὼς οἱ ἀπόψεις του «εἶχαν ἰσχυρὴ ἐπιρροή στὴ Χριστιανικὴ Ποιμαντικὴ Ψυχολογία γιὰ μίαν χιλιετία καὶ τὰ σημάδια τῆς τὰ βρῖσκουμε μέχρι σήμερα»⁸³.

Οἱ διαφοροποιήσεις ποὺ συσσωρεύθηκαν στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν εἶχαν συνέπειες στὴν ποιμαντικὴ πρακτικὴ, ἀλλὰ καὶ στὸ ἐνδιαφέρον γιὰ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων καὶ ἐμπειρίας σχετικὰ μὲ τὰ τεκταινόμενα στὸν χῶρο τῆς διακονίας τῶν νοσηλευομένων ἀσθενῶν.

81. John T. McNEILL, *A History of the Cure of Souls*, Harper Brothers, NY, USA, 1951.

82. Γεώργιος Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ (πρωτοπρ.), *Παράδοση καὶ Ἀλλοτρίωση*, Δόμος, Ἀθήνα, 1986, σελ. 66.

83. Robert W. CRAPPS, Augustine of Hippo, στὸ: *Dictionary of Pastoral Care and Counseling*, Abington Press, USA, 1990, σ. 57-58.

Μέχρι πρόσφατα, τόσο τὰ ἐπιτεύγματα ὅσο καὶ τὰ προβλήματα στὸν χώρο τῆς ποιμαντικῆς πράξης, εἰδικότερα τῆς ποιμαντικῆς τῶν νοσηλευτηρίων, ἀπασχολοῦσαν τὶς διάφορες Ἐκκλησίες ἢ Ὁμολογίες σὲ τοπικὸ ἢ ἐθνικὸ ἐπίπεδο, ἀγνοώντας συνήθως ἢ ἀδιαφορώντας γιὰ ὅ,τι συνέβαινε ἐκτὸς τῆς ποιμαντικῆς τους «ἐπικράτειας». Ἄλλωστε, στὴν πράξη, οἱ διακονοῦντες στὰ νοσηλευτήρια μιᾶς συγκεκριμένης περιοχῆς δὲν εἶχαν κανένα λόγο νὰ προβληματίζονται σχετικὰ μὲ τὰ δρώμενα σὲ ἄλλες περιοχὲς τοῦ κόσμου. Γιὰ παράδειγμα, δὲν εἶχε ἄμεσο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἐφημέριο ἑνὸς κρατικοῦ νοσοκομείου τῆς Ἀθήνας τὸ τί συνέβαινε στὸν ἀντίστοιχο τομέα στὴ ρωμαιοκαθολικὴ Ἰταλία, στὴν πολυὸμολογιακὴ Γερμανία, στὴν ἐκκοσμηκευμένη Γαλλία ἢ, ἀκόμα, καὶ στὴν ὑπόλοιπη ὀρθόδοξη Ἑλλάδα.

Δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς, σήμερα βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ νέα πραγματικότητα. Στὴν ἐποχὴ τῆς κυριαρχίας τοῦ Internet καὶ τῶν Mass Media ἡ οἰκουμένη ἔχει γίνει μιὰ γειτονιά. Οἱ σύγχρονες πολιτισμικὲς καὶ πολιτικοοικονομικὲς συνθήκες ἀναπόφευκτα ἐπηρεάζουν ἤδη, καὶ θὰ ἐπηρεάσουν πολὺ περισσότερο στὸ μέλλον, καὶ τὸν τομέα τῆς ποιμαντικῆς διακονίας⁸⁴ στὰ νοσηλευτήρια. Ἡ συνεχῶς ἐπεκτεινόμενη παγκοσμιοποίηση, ἡ δεδομένη πραγματικότητα ποὺ ὀνομάζεται «Ἐνωμένη Εὐρώπη» καὶ ἡ ταχύτατη διακίνηση τῆς γνώσης καὶ τῆς πληροφορίας μέσω τοῦ «διαδικτύου» («internet») διαμορφώνουν μὲ ἀστραπιαία ταχύτητα νέα δεδομένα καὶ συνθήκες, μὲ ἐπιπτώσεις καὶ στὸν τομέα τῆς ποιμαντικῆς διακονίας τοῦ πάσχοντος συνανθρώπου.

Πέρα ἀπὸ τὶς πυρηνικὲς ἐκκλησιολογικὲς καὶ δογματικὲς διαφορὲς ἢ τὶς κατὰ τόπους ὁμολογιακὲς καὶ πρακτικὲς διαφοροποιήσεις, ἀναδύονται σήμερα, μὲ ἐνάργεια καὶ ἔνταση ἀξανάομενη κατὰ γεωμετρικὴ πρόοδο, διάφορα κοινὰ προβλήματα, ὅπως:

α. Στὸ πλαίσιο τῆς ἐκκοσμηκευμένης ὀργάνωσης τῆς καθημερινῆς ζωῆς, καθὼς τὸ ἀντιθρησκευτικὸ πνεῦμα κυριαρχεῖ στὸν σύγχρονο νεωτερικὸ καὶ μετανεωτερικὸ κόσμ⁸⁵, παρουσιάζονται συχνὰ προσπάθειες

84. Graham WARD, *Cultural transformation and religious practice*, University Press, Cambridge, 2005.

85. Peter BERGER, *The Desecularization of the World: An Overview*, στί: *The Desecularization of the World*, Ethics and Public Policy Center, Washington, DC, USA, 1999, σελ. 6.

ἐπιβολῆς ποικίλων περιορισμῶν σχετικὰ μὲ τὴν παρουσία τῶν κληρικῶν στὰ νοσοκομεῖα⁸⁶.

β. Οἱ διοικήσεις τῶν νοσοκομείων διατυπώνουν συνεχῶς ἀύξανόμενες ἀπαιτήσεις σχετικὰ μὲ τὶς ἐπαγγελματικὲς ἰκανότητες τῶν ποιμαντικῶς ἐνασχολούμενων στὰ νοσοκομεῖα ἢ ἀπαιτοῦν τὴ θεσμοθέτηση ἀντικειμενικῶν «ὄρων ἐργασίας»⁸⁷.

γ. Σὲ διάφορες χῶρες διατυπώνονται κατὰ καιροῦς, σὲ κυβερνητικὸ ἢ σὲ κομματικὸ ἐπίπεδο, προβληματισμοὶ σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιβολὴ ἐνιαίων νομοθετικῶν ρυθμίσεων, τοπικῶν ἢ κοινῶν γιὰ ὅλη τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσι, ἐπὶ ὅλων τῶν θεμάτων ποὺ ἀφοροῦν στὴν περιοχὴ τῆς ποιμαντικῆς παρουσίας μέσα στὰ νοσηλευτήρια.

δ. Οἱ μετακινήσεις πληθυσμῶν (κυρίως οἰκονομικῶν μεταναστῶν ἢ προσφύγων), ἡ ἀνάπτυξη μεγάλων πληθυσμιακῶν μειονοτήτων σὲς διάφορες εὐρωπαϊκὲς χῶρες (π.χ. οἱ Ἕλληνες τῆς Γερμανίας ἢ οἱ Βαλκάνιοι, οἱ Ἀσιάτες καὶ οἱ Ἀφρικανοὶ τῆς Ἑλλάδος κ.ἄ.)⁸⁸ ἀλλὰ καὶ ἡ εὐκολία μὲ τὴν ὁποία νοσηλεύονται οἱ πολίτες μιᾶς χώρας σὲ μία ἄλλη, κ.λπ., ἔκαναν πρὸ ὁρατῆς τὶς δυσκολίες ποὺ συνεπάγονται οἱ ὁμολογιακὲς διαφοροποιήσεις. Μὲ δεδομένες αὐτὲς τὶς συνθῆκες, δικαιολογοῦνται οἱ εὐλόγες ἀνησυχίες γιὰ πιθανὲς ἀπόπειρες προσηλυτισμοῦ ἢ ἀναπτύξεως ἑνὸς εἴδους ἔμπρακτου θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ, ἥδη ἐμφανοῦς καθὼς κινούμαστε πρὸς τὴ λεγόμενη μετὰ-νεωτερικὴ πολιτισμικὴ περίοδο. Ὑπὸ αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις, ἡ διεύρυνση τῶν γνώσεων καὶ ἡ εὐαισθητοποιήση τῶν ποιμαντικῶς ἐργαζομένων σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς πολιτιστικῆς καὶ θρησκευτικῆς διαφοροποίησης τῶν νοσηλευομένων ἀποκτᾶ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἐπείγοντος⁸⁹.

86. Arthur E. TRAVIS, Another look at the random pastoral hospital call, *Pastoral Psychology*, τόμ. 22, τεύχ. 2, 1971, σελ. 43-48.

87. Larry VANDECREEK (ed.), *Professional Chaplaincy: What is Happening to it during Health Care Reform...?*

88. Περὶ τοῦ μεταναστευτικοῦ προβλήματος καὶ τῆς ποιμαντικῆς τοῦ μετανάστη, τοῦ πρόσφυγα καὶ τοῦ «ξένου» γενικότερα, βλ. - Elisabeth G. FERRIS, *Beyond Borders, Refugees, Migrants and Human Rights in the Post - Cold War Era*, WCC Publications, Geneva, 1993. - Αἰμιλιανὸς ΤΙΜΙΑΔΗΣ (Μητροπ. Καλαβρίας), *Ποιμαντικὴ τοῦ Μετανάστου*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι, 1965. - Emilianos TIMIADIS, (Metrop. de Calabre), *Les Migrants, un defi - aux Eglises*, editions S.O.S, Paris, 1971. - Αἰμιλιανὸς ΤΙΜΙΑΔΗΣ (Μητροπ. Σηλυβρίας), *Ὑπὲρ τῶν Μεταναστῶν μας*, Ἀθήναι, 1983.

89. Τὸ πρόβλημα τῆς πολιτιστικῆς καὶ θρησκευτικῆς διαφοροτικότητας τῶν ἀσθε-

ε. Ἡ ἀνάγκη ἀναγνώρισης, κατοχύρωσης καὶ προφύλαξης τῆς ποιμαντικῆς διακονίας ποὺ προάγεται ἀπὸ ἀναγνωρισμένες καὶ ἔγκυρες θρησκευτικὲς ὁμολογίες μέσα στὰ νοσοκομεία ἀποκτᾶ ἐπίσης προτεραιότητα, ἀκριβῶς λόγῳ τῆς ἀνάγκης νὰ προφυλαχθεῖ ὁ εὐάλωτος πληθυσμὸς τῶν νοσηλευομένων ἀσθενῶν ἀπὸ τὶς συνεχῶς αὐξανόμενες δραστηριότητες σεκτῶν, παραθρησκειῶν, αἰρετικῶν ὁμάδων κ.λπ.⁹⁰

Ἐπὶ τὴν πίεση τῶν ἐξελίξεων, καὶ τῶν συνακόλουθων προβλημάτων, ὁρατῶν ἀπὸ χρόνια στὴν Εὐρώπη, ἔγινε φανερὴ ἡ ἀνάγκη ἐπικοινωνίας μεταξὺ ὄσων ἀσχολοῦνται μὲ αὐτὰ τὰ ζητήματα καὶ μετέχουν τοῦ κοινοῦ προβληματισμοῦ σὲ εὐρύτερο ἐπίπεδο σχετικὰ μὲ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ζητημάτων ποὺ ἀφοροῦν στὴν ποιμαντικὴ τῶν νοσηλευτηρίων. Μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἀντιπροσωπευτικὲς «ἀντιδράσεις», ἀπότοκες τῶν προαναφερθεισῶν ἀνησυχιῶν, ἦταν ἡ διοργάνωση τῆς πρώτης «Συνδιάσκεψης ἐπὶ θεμάτων Ποιμαντικῆς Διακονίας τῶν Νοσοκομείων» στὸ Βερολίνο (1990), ὅπου συμμετείχαν κυρίως προτεστάντες ἐκπρόσωποι κεντροευρωπαϊκῶν χωρῶν. Ἡ συνάντηση αὐτὴ ξεκίνησε ὡς πρωτοβουλία κάποιων εὐαίσθητοποιημένων θεολόγων καὶ κληρικῶν, ὁμῶς γρήγορα ἐξελιχθῆκε σὲ θεσμὸ καὶ ἔκτοτε ἀκολούθησαν «Συνδιασκέψεις», περίπου ἀνά διετία μὲ ὄλο καὶ εὐρύτερη συμμετοχὴ⁹¹.

Τὰ κεντρικὰ θέματα ποὺ τὶς ἀπασχόλησαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδήλωση συνεχῶς αὐξανόμενου ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴ συμμετοχὴ σ' αὐτὲς εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς ἐξελίξεως τοῦ προβληματισμοῦ. Ἡ παρακολούθηση τῆς θεματολογίας τους παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, καθὼς ἀνταντακᾶ τὴν πορεία τῶν ἐξελίξεων τόσο ὅσον ἀφορᾶ στὶς θεωρητικὲς ἀναζητήσεις σχετικὰ μὲ τὴν ποιμαντικὴ τῶν νοσηλευτηρίων ὅσο καὶ στὴν ἀνάπτυξη ἑνὸς κλάδου ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν ἐξειδικευμένων στὴν ποιμαντικὴ τοῦ νοσηλευομένου ἀσθενοῦς.

νῶν ἀπασχολεῖ ἔντονα καὶ τὶς ἱατρικὲς εἰδικότητες καθ'αυτὲς καὶ εἰδικὰ τὴν ψυχιατρικὴ ἐπιστήμη, ἀφοῦ τὸ σύγχρονο «βίο-ψυχο-κοινωνικὸ» μοντέλο ἀπαιτεῖ γιὰ τὴ διάγνωση καὶ τὴ θεραπεία νὰ λαμβάνονται ὑπόψη ὅλες οἱ συνιστώσες (βιολογικὲς, κοινωνικὲς καὶ ψυχοσυναισθηματικὲς) ποὺ καθορίζουν τὴν ὑγεία καὶ τὴν ἀσθένεια. Πρβλ. Goffredo BARTOCCI, Recent Advances in Cultural and Transcultural Psychiatry, στί: *Advances In Psychiatry*, G. N. Christodoulou (ed), ἐκδ. BETA medical arts, Athens, Greece, 2002, σελ. 211-218.

90. Πρβλ. George FITCHETT, P. MEYER, L. A. BURTON, Spiritual Care: Who Requests It? Who Needs It?, *The Journal of Pastoral Care*, τόμ. 54, τεῦχ. 2, 2000, σελ. 173-186.

91. Βλ. <http://www.eurochaplains.org/history.htm>, 15/03/2007.

Ἡ παράλληλη γεωγραφική καὶ ὁμολογιακὴ διεύρυνση τῆς συμμετοχῆς σ' αὐτὲς φανερώνει ὅτι αὐτὸν τὸν προβληματισμὸ συμμερίζονται, λίγο ἢ περισσότερο, ὅλες οἱ χριστιανικὲς Ὁμολογίαις ποὺ ἀντιλαμβάνονται τὶς νέες συνθήκες λειτουργίας τῶν σύγχρονων νοσηλευτηρίων καί, κατὰ προέκταση, τί συνεπάγεται τοῦτο γιὰ τὴν ποιμαντικὴ διακονία μέσα σὲ αὐτά.

Τὸ θέμα τῆς συνδιάσκεψης στὸ Βερολίνο ἦταν φαινομενικὰ ἐνδοστρεφὲς καὶ ἐξειδικευμένο, μὲ γενικὸ τίτλο «Κρίσιμα Ζητήματα Ἡθικῆς» («Critical Ethical Issues», Berlin, Γερμανία, 1990). Ἀμέσως μετὰ ὁ προβληματισμὸς μετακινήθηκε πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ψηλάφησης τῶν ἄμεσων καὶ πρακτικῶν προβλημάτων ποὺ ἐγείρονται στὸν χῶρο τῆς ποιμαντικῆς διακονίας μέσα στὰ σύγχρονα νοσηλευτήρια.

Τὸ κεντρικὸ θέμα τῆς ἐπόμενης (δεύτερης) συνδιάσκεψης ἦταν ἡ «Ὁργάνωση τῆς Ποιμαντικῆς Διακονίας στὰ Νοσοκομεῖα» («The Organisation of Chaplaincy», Uppsala, Σουηδία, 1993). Σύντομα ἔγινε φανερό, ὅτι ἡ ὀργάνωση αὐτῆς τῆς ὄλο καὶ πιὸ ἐξειδικευμένης ποιμαντικῆς διακονίας πρέπει νὰ ἀναμετρηθεῖ μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης νοσοκομειακῆς πραγματικότητας, ἡ ὁποία θέτει τὸ ζήτημα τῶν κριτηρίων σχετικὰ μὲ τὸ ποιοί προσφέρουν αὐτὴ τὴ διακονία καὶ τί προδιαγραφὲς ἔχουν ὡς «ἐπαγγελματίες» τοῦ κλάδου τους⁹². Δὲν εἶναι ἐπομένως ἐκπληξη ὅτι ἡ τρίτη συνδιάσκεψη ἐστίασε ἐκεῖ τὴν προσοχή της, καὶ τὸ θέμα ποὺ τὴν ἀπασχόλησε ἦταν «Ἡ σχέση μεταξύ Ποιμαντικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἰκανότητος σὲ ἀναφορὰ μὲ τὰ κριτήρια ποιότητας τῆς Ποιμαντικῆς Διακονίας στὰ Νοσοκομεῖα» («The Relationship between Ministerial and Professional Competence regarding the Quality Standard of Hospital Chaplaincy», Oirschot, Ὁλλανδία, 1994).

Τὸ ζήτημα ποὺ ἀνακύπτει ὡς φυσικὴ συνέπεια τῆς διεκδίκησης γιὰ ἀναγνώριση τῆς «ἐπαγγελματικῆς ταυτότητας» τῶν διακονούντων στὰ νοσηλευτικὰ ἰδρύματα, σχετίζεται μὲ τὴν ὀριοθέτηση ἑνὸς πλαισίου δραστηριοποίησης ποὺ νὰ διασφαλίζει τὴν «ἐπαγγελματικὴ ταυτότητα»⁹³. Ἡ ἔμφραση βρίσκεται στὴν ἰδέα ὅτι ἡ ἐνδοноσοκομειακὴ ποιμαν-

92. Πρὸβλ. ἐνδεικτικὰ, Larry VANDECREEK, Laurel BURTON, Professional Chaplaincy, Its Role and Importance in Healthcare, A white Paper, *Journal of Pastoral Care*, τόμ. 55, τεύχ. 1, 2001, σελ. 81-98.

93. Stephen G. POST; Christina M. PUCHLSKI, David B. LARSON, Physicians

τική διακονία πρέπει νὰ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸ κράτος ὡς μιὰ μορφή ἐπαγγελματικῆς δραστηριότητος. Τοῦτο σημαίνει στὴν πράξη τὴν ὑπαρ-
ξη μέσα στὰ νοσοκομεῖα μιᾶς εἰδικῆς «θρησκευτικῆς» ὑπηρεσίας ὀργα-
νωμένης κατὰ τὰ πρότυπα τῶν ἐξειδικευμένων κλινικῶν.

Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε, ὅτι ὁ ὄρος «ἐπαγγελ-
ματικὴ ταυτότητα» ἐγείρει σοβαροὺς προβληματισμούς. Ποιὰ εἶναι τὰ
ὄρια τοῦ «ἐπαγγελματισμοῦ» ὅταν πρόκειται γιὰ τὸ διακόνημα τοῦ νο-
σοκομειακοῦ ἱερέα ἢ γενικότερα γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ποιμαντικὴ δια-
κονία; Τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα ἀποτελεῖ σήμερα σημεῖο αἰχμῆς καὶ εἶναι ἓνα
ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ ἀπαιτοῦν σαφεῖς ὀριοθετήσεις ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς
ὀρθόδοξης ποιμαντικῆς θεολογίας κατὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ πλαισίου
λειτουργίας μιᾶς ὀρθόδοξης ποιμαντικῆς τῶν νοσηλευτηρίων.

Τὸ ζητούμενο εἶναι νὰ βοηθοῦνται καὶ νὰ ἀγιάζονται οἱ ἀσθενεῖς,
ἀλλὰ καὶ οἱ φορεῖς τῶν ἰδρυμάτων τῆς ὑγείας νὰ ἀναγνωρίζουν τὴν
«ἐπαγγελματικὴ ἐπάργεια» τοῦ νοσοκομειακοῦ ἐφημερίου καὶ τῶν
λαϊκῶν συνεργατῶν του καὶ νὰ τοὺς δεχθοῦν ὡς πολῦτιμους συμπαρα-
στάτες στὸ δύσκολο ἔργο τῆς ἀνακούφισης τῶν πασχόντων. Πρέπει,
ἐπομένως, νὰ ἀναζητηθοῦν τρόποι ἰσορρόπησης τοῦ χαρισματικοῦ,
ἀγιοπνευματικοῦ χαρακτήρα τῆς ποιμαντικῆς πράξης⁹⁴ –στοιχείου μὴ
μετρήσιμου καὶ πιστοποιήσιμου ἀντικειμενικᾶ– ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς εἰδικῆς
ἐκπαίδευσης καὶ κατάρτισης, ποὺ εἶναι στοιχεῖα ὑποχρεωτικὰ καὶ πι-
στοποιοῦν τὴν ἐπαγγελματικὴ ταυτότητα κάθε ἐργαζομένου στὸν τομέα
τῆς ὑγείας ἀφ' ἑτέρου.

Σύμφωνα μὲ τὰ κριτήρια τῆς ἐκκοσμικευμένης θρησκευτικότητος καὶ
μὲ τίς ἀντιλήψεις τῶν διοικούντων τὰ νοσοκομεῖα, ἡ ποιμαντικὴ διακο-
νία ὀφείλει νὰ καλύπτει τίς «θρησκευτικὲς ἀνάγκες» ὄλων τῶν ἀσθενῶν
καὶ τοῦ προσωπικοῦ, ἀνεξαρτήτως τῆς θρησκευτικῆς τους πίστεως.
Ἀσφαλῶς, αὐτὸ ἐγείρει μείζονα ζητήματα, στὰ ὅποια θὰ ἀναφερθοῦμε
στὴ συνέχεια καὶ ἐξηγήϊ τὴ φυσικὴ συνέχεια τῆς θεματολογίας τῶν συν-
διασκέψεων, ποὺ ἀφοροῦσε στὸν προβληματισμὸ σχετικὰ μὲ τὴν «Ποι-

and Patient Spirituality: Professional Boundaries, Competency, and Ethics, *Annals of Internal Medicine*, τόμ. 132, τεῦχ. 7, 2000, σελ. 578-583.

94. Πρβλ. «Σὺ γὰρ εἶ, Κύριε, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χεμμαζομένων σωτὴρ, ὁ τῶν πλεόντων λιμῆν, ὁ τῶν νοσοῦντων ἱατρός». Μεγάλου ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Θεία Λειτουργία, *Ἱερατικόν*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆνα, 1981, σελ. 136-137.

μαντική Διακονία στὰ Νοσοκομεῖα σὲ μία Πολυπολιτισμική καὶ Ἐκκοσμηκευμένη Κοινωνία» (Hospital Chaplaincy in a Multicultural and Secularised Society», Radstock, Ἀγγλία, 1996)⁹⁵.

Στὸ μεταξύ, προϊόντος τοῦ χρόνου, ὁ κύκλος χριστιανικῶν ὁμολογιῶν ποὺ συμμετεῖχαν στὶς συνδιασκέψεις διευρύνθηκε. Ἡ ἀφετηριακὴ σχεδὸν κλειστὴ συνάντηση μεταξύ κεντρο-εὐρωπαϊῶν προτεσταντῶν περιέλαβε σταδιακὰ ὄχι μόνο περισσότερες προτεσταντικὲς ἀντιπροσωπεῖες, ἀλλὰ στὶς τελευταῖες ἀπὸ τὶς προαναφερθεῖσες συνδιασκέψεις συμμετεῖχε πλεόν καὶ ἐπίσημη Ρωμαιοκαθολικὴ ἀντιπροσωπεῖα⁹⁶.

Τὸ πρόβλημα τῆς πολυπολιτισμικότητας καὶ τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν χριστιανικῶν ὁμολογιῶν ἄρχισε νὰ γίνεται ἐμφανέστερο, ὅπως ἀναμενόταν ἄλλωστε. Ἔτσι, τὸ θέμα τῆς πέμπτης κατὰ σειρὰ συνδιάσκεψης, ἢ ὁποῖα φιλοξενήθηκε στὴ Ρώμη ἀπὸ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, –ἀπτόμενο εὐθέως τῶν ὁμολογιακῶν καὶ πολιτισμικῶν προβληματισμῶν– ἦταν: «Ἐθνικὲς, Θεσμικὲς καὶ Παγκόσμιες “Βιογραφίες”» («National, Institutional and Ecumenical Biographies», Rome, Ἰταλία, 1998)⁹⁷. Στὴ συνδιάσκεψη τῆς Ρώμης ἡ Ὁρθόδοξη παρουσία, δι’ ἐπισήμων ἐκπροσώπων, ὑπῆρξε ἔντονη καὶ «ὄρατὴ» τόσο ὥστε νὰ ζητηθεῖ, καὶ νὰ γίνῃ ἀποδεκτό, ἡ ἐπόμενη «Συνδιάσκεψη» νὰ φιλοξενηθεῖ ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους.

Πραγματικά, ἡ ἕκτη «Συνδιάσκεψη» φιλοξενήθηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, στὴν «Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης» (Χανιά, 2000). Ἡ ἐπιταγὴ διαμορφώσεως ὄρων καὶ κριτηρίων γιὰ τὸ νόημα καὶ τοὺς

95. Βλ. <http://www.eurochaplains.org/history.htm>, 15/03/2007.

96. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὶς πρῶτες συνδιασκέψεις δὲν ὑπῆρξε ἐπίσημη Ὁρθόδοξη ἐκπροσώπηση. Ὑπῆρξαν ὅμως κατὰ καιροὺς σποραδικὲς ἐμφανίσεις ἐλλήνων θεολόγων, ὅπως τοῦ καθηγητοῦ Ποιμαντικῆς καὶ Ψυχολογίας στὸ Τμῆμα Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καθ. Α. Σταυροπούλου, ὁ ὁποῖος συμμετεῖχε σὲ κάποιες ἀπὸ αὐτὲς τὶς συναντήσεις, ἔχοντας μὲν τὴν εὐλογία τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ μὲ στόχο, κυρίως, τὴν ἐπιστημονικὴ ἐνημέρωση σχετικὰ μὲ τὰ τεκταινόμενα στὸν χῶρο τῆς Ποιμαντικῆς Ἐπιστήμης. Σημειωτέο, ὅτι ἀντίστοιχες δραστηριότητες πραγματοποιοῦνται ὄχι μόνο γιὰ τὸ εἰδικὸ ζήτημα τῆς «Ποιμαντικῆς τῶν Νοσηλευτηρίων» ἀλλὰ καὶ μὲ ἀντικείμενο γενικότερα τὴν ποιμαντικὴ πράξη, ὅπως εἶναι οἱ ἀνάλογου τύπου συσκέψεις, ποὺ ἀφοροῦν στὸν προβληματισμὸ σχετικὰ μὲ τὴν ποιμαντικὴ ἐκπαίδευση. Ἀλέξανδρος Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ἡ Ποιμαντικὴ Ἐκπαίδευση στὸν Προβληματισμὸ τῶν Ἐκκλησιῶν, *Φάκελλος Μαθήματος Συμβουλευτικῆς Ποιμαντικῆς*, Ἀθήνα, 1997, σελ. 166-185.

97. Βλ. <http://www.eurochaplains.org/history.htm>, 15/03/2007.

στόχους τῶν «Συνδιασκέψεων», τόσο ἀπέναντι στήν κοινωνική πραγματικότητα ὅσο καί γιά τίς σχέσεις μεταξύ τῶν συνεργαζομένων Ὁμολογιῶν ἦταν πλέον πρόδηλη. Τοῦτο καθόρισε καί τὸ θέμα αὐτῆς τῆς συνάντησης: «Μιά Ἐνωμένη Εὐρώπη! Μιά Ἐνωμένη Ποιμαντική Διακονία στὰ Νοσηλευτήρια; Ἡ ἀνάγκη Εὐρωπαϊκῶν Θεσμικῶν Προτύπων καί Εὐρωπαϊκῆς Ἐταιρείας Ποιμαντικῆς τῶν Νοσηλευτηρίων» («One United European Community! One United Hospital Chaplaincy? - The Necessity of a European Standard and Association for Hospital Chaplaincy», Crete, 2000).

Ἡ συνάντηση τῆς Κρήτης ἀπετέλεσε σταθμό, καθὼς συμμετείχαν 23 μέλη, ἐκπρόσωποι ἀπὸ 15 Εὐρωπαϊκὲς χώρες –περισσότερες ἀπὸ κάθε προηγούμενη συνάντηση– καί ἀποφάσισαν τὴ θεσμοθέτηση ἑνὸς «Εὐρωπαϊκοῦ Δικτύου Ποιμαντικῆς Διακονίας στὸν Χῶρο τῆς Ὑγείας» (ENHCC, European Network of Health Care Chaplaincy). Ἐκεῖ διαμορφώθηκε καί ἡ βασικὴ «διακήρυξη» τῆς ταυτότητας καί τῶν σκοπῶν τοῦ «Δικτύου»⁹⁸.

Σ' αὐτὴ τὴν ἕκτη συνδιάσκεψη δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ διατυπωθοῦν εὐθαρσῶς καί μὲ σαφήνεια οἱ θέσεις τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, καί ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐκπροσώπων ἀσκήθηκε ἔντονη καί αὐστηρὴ κριτικὴ σὲ πολλὲς ἀπὸ τίς μέχρι τότε θεωρούμενες αὐτονόητες ἀντιλήψεις καί στάσεις σχετικὰ μὲ τὴν Ποιμαντικὴ Διακονία στὰ Νοσηλευτήρια⁹⁹. Ἔχει σημασία νὰ σημειώσουμε ὅτι οἱ τοποθετήσεις τῆς ὀρθόδοξης ἀντιπροσωπείας ἀπετέλεσαν θέμα ἐκτεταμένων συζητήσεων καί προβληματισμοῦ καθὼς, ὅπως πολλοὶ ὑπογράμμισαν, ἐπρόκειτο γιὰ θεολογικὲς καί ποιμαντικὲς προσεγγίσεις ἄγνωστες μέχρι τότε, κυρίως στοὺς προτεστάντες ἐκπροσώπους.

Σύμφωνα μὲ ὅσα ἀποφασίστηκαν στὴν Κρήτη, σκοπὸς τοῦ “Εὐρωπαϊκοῦ Δικτύου” εἶναι νὰ ἀποτελέσει τὸ ἐπίσημο Εὐρωπαϊκὸ ὄργανο πού θὰ συνδέει καί θὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἐπικοινωνία καί ἀλληλοὑποστή-

98. Βλ. <http://www.eurochaplains.org/crete.htm>, 15/03/2007.

99. Σὲ ὅλες τίς συνδιασκέψεις, μετὰ τὴν Κρήτη (2000) μέχρι καί τὴν τελευταία στὴ Λισαβόνα (2006) συμμετείχαμε προσωπικά, ἐκπροσώπωντας κατόπιν ἀποφάσεων τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Τὰ περισσότερα στοιχεῖα ἀπὸ ὅσα καταγράφονται σὲ αὐτὸ τὸ κείμενο σχετικὰ μὲ τὸ περιεχόμενο τῶν συνδιασκέψεων στηρίζονται σὲ προσωπικὲς σημειώσεις καί περιέχονται στὰ ὑπομνήματα πού, καθηκόντως, ὑποβλήθηκαν κάθε φορὰ στὴν ἀρμόδια Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ.

ριξη μεταξύ ὄλων, ὅσοι προσφέρουν ἐκκλησιαστική ὑπηρεσία-διακονία στους χώρους παροχής ὑπηρεσιῶν ὑγείας στήν Εὐρώπη.

Εἰδικότεροι σκοποὶ τῆς λειτουργίας τοῦ «Δικτύου» εἶναι νὰ παρέχει τὴ δυνατότητα στους συμμετέχοντες¹⁰⁰:

-Νὰ ἀλληλοβοηθοῦνται, νὰ συμμερίζονται ὁ ἕνας τὰ προβλήματα τοῦ ἄλλου, καθὼς καὶ νὰ ἐπωφελοῦνται ἀμοιβαῖα ἀπὸ τὴ γνώση καὶ τὴν ἐμπειρία τῶν ἄλλων.

-Νὰ ἐργαστοῦν γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ διατύπωση κριτηρίων «ἐπαγγελματικῆς» κατοχύρωσης γιὰ τοὺς ἀσκοῦντες τὴν ποιμαντικὴ στὸν τομέα τῆς ὑγείας, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνονται στὶς ὑπαρξιακὲς καὶ πνευματικὲς ἀνάγκες τῶν ἀσθενῶν, τῶν συγγενῶν τους καὶ τῶν ἐπαγγελματιῶν ὑγείας.

-Νὰ προωθήσουν τὴν ἀνάπτυξη ὑπηρεσιῶν ὑψηλῆς ποιότητας στὸν τομέα τῆς ποιμαντικῆς διακονίας στὸν χῶρο τῆς ὑγείας στήν Εὐρώπη.

Πρέπει νὰ ὑπογραμμισθεῖ καὶ νὰ καταστεῖ ἀπολύτως σαφὲς ὅτι οἱ ἐν λόγω διασκέψεις δὲν ἀποτελοῦν ἓνα εἶδος οἰκουμενικοῦ διαλόγου καὶ τὸ περιεχόμενο τῶν συζητήσεων δὲν ἀφορᾷ σὲ δογματικὰ θέματα¹⁰¹. Στόχος τῆς συμμετοχῆς τῶν ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων σ' αὐτὲς εἶναι ἡ ἐξασφάλιση τοῦ σεβασμοῦ τῆς παρουσίας τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ Εὐρω-

100. Πρβλ. «The European Network of Health Care Chaplaincy consists of representatives from Churches, Faiths and National Associations. It is rooted in Christianity, as expressed in European Cultures. Its purpose is to *enable* its participants, who serve in the area of the multi-disciplinary field of healthcare: -to *share and learn* from one another, - to work for the *development* of professional guidelines required to minister to the existential and spiritual needs of patients, relatives and staff, drawing on personal, religious, cultural and community resources, - to *promote* a high quality standard of Health Care Chaplaincy in Europe». <http://www.eurochaplains.org/enhcc.htm>, 15/03/2007.

101. Πρβλ. «Ὁ σκοπὸς τῆς ἐπικοινωνίας τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι καθαρῶς πρακτικὸς καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν καλλιέργειαν ἐνιαίου καθολικοῦ πνεύματος ἐργασίας καὶ δράσεως. Ὅταν μάλιστα ἐπὶ τῶν πολυαριθμῶν χριστιανικῶν τάξεων ἀσκήται μεγίστη ἐπίρροη ὑπὸ ἄλλων δυνάμεων, ἀντιτιθεμένων πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐκκλησίας, ὑποχρέωσις καὶ ἔργον τῶν ἐπὶ μέρους Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς κακίας καὶ νὰ ὠθήσωσι τὰ τέκνα αὐτῶν πρὸς δημιουργίαν ἐνὸς ἐνιαίου καθολικοῦ χριστιανικοῦ μετώπου. Πέραν τούτου οὐδεὶς δύναται νὰ διαπραγματεῖται τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν». Τίτος ΜΑΤΘΑΙΑΚΗΣ (Μητροπ. πρ. Παρραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου), *Θέματα Ποιμαντικῆς*, Ἀθήναι, 1989, σελ. 522-523.

παϊκὸ γίγνεσθαι, ἡ ἀναγνώριση τοῦ τρόπου ποὺ ἀσκεῖ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τὴν ποιμαντικὴ τῆς διακονία μέσα στὰ νοσηλευτήρια καὶ ἡ ἐπὶ «ἴσοις ὄροις» μὲ τίς ἄλλες Ὁμολογίες συμμετοχὴ στὴ διαμόρφωση κοινὰ ἀποδεκτῶν κριτηρίων σχετικὰ μὲ τὴν ποιμαντικὴ παρουσία στὰ νοσηλευτήρια.

Ἡ παρουσία καὶ συμμετοχὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν κοσμογονία ποὺ συντελεῖται εἶναι καίριας σημασίας.

Κατ' ἀρχὴν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γνωρίζουμε καὶ νὰ κατανοοῦμε τὰ ὅσα διαδραματίζονται αὐτὴν τὴν ἐποχὴ στὸν τομέα τῆς ποιμαντικῆς διακονίας στὴν Εὐρώπη ὥστε νὰ εἴμαστε σὲ θέση, στὴν ἐποχὴ τῆς «παγκοσμιοποίησης» καὶ τῆς ταχείας κυκλοφορίας τῆς «πληροφορίας», ἀφ' ἑνὸς νὰ διασφαλίσουμε καὶ νὰ διαφυλάξουμε τὴν ποιμαντικὴ μας Παράδοση ἀπὸ τὴν ἄκριτη εἰσροὴ καὶ ἐπικράτηση ἀλλότριων νοοτροπιῶν, ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐπωφεληθοῦμε ἀπὸ τὰ θετικὰ στοιχεῖα τῆς ἐμπειρίας τῶν ἄλλων σὲ αὐτὸν τὸν τομέα.

Ἐξάλλου εἶναι πολὺ πιθανό, οἱ ἀρχές λειτουργίας αὐτοῦ τοῦ «Δικτύου», νὰ ἀποτελέσουν τὰ δεδομένα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης γιὰ τὴ διατύπωση τῶν κριτηρίων ἐπαγγελματικῆς ἀναγνώρισης τῶν νοσοκομειακῶν ἐφημεριῶν καὶ τῆς νομιμότητος τῆς παρουσίας τῶν λοιπῶν στελεχῶν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου μέσα στὰ Νοσηλευτήρια. Εἶναι φανερὴ ἡ ἀναγκαιότητα νὰ καταθέσει ἡ Ὁρθόδοξη πλευρὰ τίς δικῆς τῆς θέσεις καὶ νὰ συμμετέχει ἐνεργῶς στὶς «ζυμώσεις» διαμόρφωσης τοῦ γίγνεσθαι σ' αὐτὸ τὸ εὐαίσθητο καὶ ραγδαῖα ἐξελισσόμενο πεδίο ποιμαντικῆς εὐθύνης.

Δηλαδή, μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἐπίσημη συμμετοχὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴ διαμόρφωση τῶν ἐξελίξεων ἀφ' ἑνὸς μὲν δεσμεύει στὸ νὰ λαμβάνονται ἀποφάσεις ποὺ θὰ ἀποκλείουν τὴν πιθανότητα νὰ χρησιμοποιηθοῦν αὐτὲς στὸ μέλλον ὡς ἐφαλτήρια γιὰ τυχὸν συρρίκνωση ἢ ἀλλοίωση τῆς ταυτότητος τῆς Ὁρθόδοξης Ποιμαντικῆς Διακονίας στὸν χῶρο τῆς Ὑγείας, ἀφ' ἑτέρου καθιστᾷ αὐτονόμητῃ παράνομη κάθε ἀπόπειρα προσηλυτισμοῦ τῶν ὀρθοδόξων ἀπὸ ἄλλες ὁμολογίες. Τοῦτο ἔχει ἀσφαλῶς ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τοὺς πολυάριθμους ὀρθοδόξους ποὺ κατὰ καιροὺς νοσηλεύονται σὲ νοσοκομεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς τῶν νεοεισερχομένων στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση χωρῶν, ὅπου ἀθέμιτες παρεμβάσεις, ὅπως αὐτὲς τῆς «Οὐνίας»¹⁰², ἀποτελοῦν θλιβερὴ πραγματικότητα.

102. Πρβλ. «Οὐνία ἐννοοῦμε ἓνα θρησκευτικοπολιτικὸ σχῆμα, ποὺ ἐπινοήθηκε ἀπὸ

Μὲ δεδομένα ὅσα ἐπιτεύχθηκαν στὴ «Συνδιάσκεψη» τῆς Κρήτης, ἀκολούθησε ἡ 7η «Συνδιάσκεψη», στὴ Φιλανδία, μὲ κεντρικὸ θέμα: «Βασικὲς Ἀρχὲς Παροχῆς Ποιμαντικῆς Νοσηλευτικῆς Φροντίδας στὴν Εὐρώπη» («Standards for Health Care Chaplaincy in Europe», Turku, Φιλανδία, 2002). Συμμετείχαν σαράντα (40) ἀντιπρόσωποι ἀπὸ εἴκοσι μία (21) χῶρες τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν οἱ ἀντιπροσωπεῖες τοποθετήθηκαν καὶ συμφώνησαν ἐπὶ τῶν βασικῶν δεοντολογικῶν ἀρχῶν (standards) τῆς παρουσίας τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας στὸν χῶρο τῆς ὑγείας, ὥστε νὰ πληροῦνται οἱ προϋποθέσεις σωστῆς ἐκπροσώπησης τῆς πίστης καὶ νὰ διασφαλίζεται ἡ προφύλαξη τῶν πιστῶν ἀπὸ ἀπόπειρες προσηλυτισμοῦ. Διατυπώθηκαν ἐπίσης οἱ ὅροι πού θὰ ἐξασφαλίζουν τὴν “ἐπαγγελματική” κατοχύρωση τῆς ποιμαντικῆς διακονίας ὥστε οἱ ὑπηρετοῦντες στὸν χῶρο νὰ γίνονται ἀποδεκτοὶ ὡς ἰσότιμοι συνεργάτες τοῦ νοσηλευτικοῦ-θεραπευτικοῦ προσωπικοῦ¹⁰³. Ἰδιαίτερη ἔμφαση δόθηκε στὴν ἀνάγκη ὀργάνωσης καὶ ἀνάπτυξης κατάλληλων ποιμαντικῶν ὑπηρεσιῶν στοὺς χώρους τῆς ὑγείας, στὴ διαμόρφωση ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν κατάλληλα ἐκπαιδευμένων γι’ αὐτὴ τὴν εἰδικὴ μορφή διακονίας καθὼς καὶ στὴν ἀνάγκη καὶ τὴ δυνατότητα συμβολῆς τῆς Ἐκκλησίας σὲ θέματα πού ἀφοροῦν στὴ θεραπεία καὶ περιθάλψη τῶν ἀσθενῶν.

Ἀπὸ πλευρᾶς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκπροσωπήθηκαν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρωσίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ρουμανίας. Τὸ πολὺ σημαντικὸ ὅμως, πού θέτει τὴν Ὁρθόδοξη πλευρὰ πρὸ τῶν ἱστορικῶν εὐθυνῶν της, ἦταν ἡ παμψηφεί ἐκλογή τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴ θέση τοῦ «Γενικοῦ Συντονιστῆ» (Coordinator), ἐπικεφαλῆς τῆς «Διοικούσας Ἐπιτροπῆς» τοῦ “Εὐρωπαϊκοῦ Δικτύου Ποιμαντικῆς Διακονίας στὸν Χῶρο τῆς Ὑγείας” (ENCC) γιὰ τὴν ἐπόμενη διετία καί, κατὰ συνέπεια, προέδρου τῆς ἐπόμενης Συνδιάσκεψης πού ἀποφασίστηκε νὰ γίνεῖ στὸ Δουβλίνο τῆς Ἰρλανδίας, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ ἔτους 2004.

τὸν Παπισμὸ, γιὰ τὸν ἐκδυτικισμὸ τῆς μὴ λατινικῆς Ἀνατολῆς». Γεώργιος ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ (πρωτοπρ.), Οὐνία: Πρόσωπο καὶ προσωπεῖο, στίο: *Ἡ Οὐνία: Χθὲς καὶ σήμερον*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα, 1992, σελ. 6.

103. Σχετικὰ μὲ τὴ συνεργασία ἰατρῶν καὶ ποιμαντικῶν στελεχῶν, πρβλ. Monika M. THIEL, Mary R. ROBINSON, Physicians' collaboration with chaplains: difficulties and benefits, *Journal of Clinical Ethics*, τεύχ. 8, 1997, σελ. 94-103.

Ἡ εἰδικὴ σημασία αὐτῆς τῆς ἐξέλιξης ἔγκειται στὸ γεγονός ὅτι μετὰ τὴν ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς 7ης Συνδιάσκεψης, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία κλήθηκε νὰ ἀναλάβει συντονιστικὸ ρόλο στὸν τομέα τῆς ποιμαντικῆς στὰ νοσηλευτήρια στὸν χῶρο τῆς Εὐρώπης. Τοῦτο σημαίνει ὅτι, ἔμμεσα ἢ ἄμεσα, ἀνατέθηκε στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία πρωταγωνιστικὸς ρόλος στὸν τομέα τοῦ συντονισμοῦ τῆς ποιμαντικῆς διακονίας ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, ἐνῶ ταυτοχρόνως διασφαλίσθηκε ἐπίσημα τὸ καθῆκον διαφύλαξης τῶν Ὁρθοδόξων ἐκκλησιολογικῶν καὶ δογματικῶν προϋποθέσεων, βάσει τῶν ὁποίων ἡ Ἐκκλησία μας ἀσκεῖ τὴν ποιμαντικὴ τῆς διακονία¹⁰⁴.

Ἡ ἀνάπτυξη καὶ ἡ ἀναγνώριση ποὺ ἄρχισε νὰ ἀποκτᾶ τὸ «Εὐρωπαϊκὸ Δίκτυο γιὰ τὴν Ποιμαντικὴ Διακονία στὸν Χῶρο τῆς Ὑγείας» («ENHCC») ἔγιναν ἐμφανέστερες στὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπόμενης συνδιάσκεψης. Στὴν ὄγδοη συνδιάσκεψη, στὴν ὁποία συμμετεῖχαν τριάντα ἑπτὰ (37) ἀντιπρόσωποι ἀπὸ εἴκοσι τρεῖς (23) χῶρες τῆς Εὐρώπης (Δουβλίνο, Ἰρλανδία 1-5/9/2004) προήδρευσε ὁ παμψηφεί ἐκλεγείς στὴν προηγούμενη συνδιάσκεψη ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν κήρυξε ἡ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἰρλανδίας κ. Mary McAleese, κάτι ποὺ ἔδωσε ἰδιαίτερη ἐπισημότητα σ' αὐτὴ τὴ συνδιάσκεψη. Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ συνήθη «οὐδετερότητα» τῶν πολιτικῶν ἀπέναντι στὰ ποιμαντικὰ ζητήματα ἡ κ. Mary McAleese δὲν περιορίστηκε σὲ ἓνα τυπικὸ χαιρετισμό, ἀλλὰ ἐξέφρασε τὴν πεποίθησή της ὅτι «ὑπάρχει μία ὑπαρξιακὴ καὶ πνευματικὴ διάσταση στὴ δυστυχία, στὴν ἀρρώστια καὶ στὸν θάνατο, ποὺ εἶναι ἐξίσου ρεαλιστικὴ, ὅσο καὶ ὁ σωματικὸς πόνος»¹⁰⁵, ἀναγνώρισε τὸν σημαντικὸ ρόλο τῆς Ἐκκλησίας στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνακούφιση καὶ τὴ θεραπεία τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου¹⁰⁶ καὶ ὑπογράμμισε μὲ ἔμφαση τὴ σημασία τῆς συμμετοχῆς

104. Stavros KOFINAS (fr.), Orthodox Christian Healthcare Ministry amidst the Tensions of Ecumenism, *Christian Bioethics*, τόμ. 9, τεύχ. 1, 2003, σελ. 139-160.

105. Βλ. «The existential and spiritual dimension of suffering, illness and death is as real as the physical pain». Mary McALEESE (President of Ireland), http://www.eurochaplains.org/dublin04_mcaleese.htm, 15/03/2007.

106. Ἐνδεικτικῶς, ἐπίσης, τῆς θεσμικῆς ἀναγνώρισης τοῦ «Δικτύου» ὑπῆρξε ἡ παρουσία στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Δουβλίνου Diarmuid Martin, τοῦ Ἀγγλικανοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἰρλανδικῆς Ἐκκλησίας John Robert Winder Neill, καὶ ἄλλων τοπικῶν θρησκευτικῶν ἡγετῶν.

καὶ τοῦ συντονιστικοῦ ρόλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν ὅλη προσπάθεια.

Ἡ ἐξέλιξη τοῦ προβληματισμοῦ, ἡ ἀναγνώριση τῶν δυσκολιῶν ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ ποιμαντικῶς ἐργαζομένοι στὰ νοσηλευτήρια ἀπὸ πλευρᾶς τῶν διοικήσεων τῶν νοσοκομείων, καθὼς καὶ οἱ διαφωνίες ἐπὶ θεολογικῶν καὶ τεχνικῶν ζητημάτων ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν ποιμαντικὴ ἐπιστῆμη ἐξηγοῦν γιατί, μετὰ ἀπὸ πολλὰ συνδιασκέψεις ποὺ ἀσχολήθηκαν κυρίως μὲ τὰ κοινὰ θετικὰ σημεῖα, ὁ «δάκτυλος» ἐτέθη «ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ἡλῶν», ἀναδεικνύοντας ὡς κεντρικὸ θέμα αὐτῆς τῆς Συνδιάσκεψης τὸν προβληματισμὸ περὶ τῶν «διαφορῶν καὶ τῶν ἐντάσεων» κατὰ τὴν ἐξάσκηση τοῦ συγκεκριμένου ποιμαντικοῦ ἔργου. Ὁ κεντρικὸς τίτλος τῆς Ὅγδοης Συνδιάσκεψης ἦταν: «Ἀναπτυσσόμενοι μέσα ἀπὸ τὸν πόνο μας – διαφορὲς καὶ ἐντάσεις στὴν Ποιμαντικὴ Διακονία στὸν Χῶρο τῆς Ὑγείας στὴν Εὐρώπη» («Growing together in our pain: Differences and Tensions in Healthcare Chaplaincy in Europe», Dublin, Ἰρλανδία, 2004).

Ἄν διατρέξει κανεὶς τοὺς προβληματισμοὺς καὶ τὴ θεματολογία τῶν προηγουμένων συνδιασκέψεων μπορεῖ νὰ ἀναγνωρίσει τὴ συνεχιζόμενη ἐξέλιξη καὶ ὠρίμανση τῶν προσεγγίσεων καὶ τῶν τοποθετήσεων, ποὺ ἔγινε ἐμφανέστερη στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Δουβλίνου. Οἱ συμμετέχουσες ἀντιπροσωπεῖες εἶχαν τὴν εὐκαιρία ἀλλὰ καὶ τὴ θέληση νὰ συζητήσουν τίς δυσκολίες ποὺ παρουσιάζονται στὴν ἀνάπτυξη τῆς ποιμαντικῆς τῆς ὑγείας:

- α. σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο,
- β. σὲ ἐνδοεκκλησιαστικὸ ἐπίπεδο,
- γ. σὲ σχέση μὲ τίς πολιτισμικὲς καὶ πολιτιστικὲς διαφορὲς ἀπὸ χώρα σὲ χώρα,
- δ. σὲ σχέση μὲ τίς δυνατότητες καὶ πιθανότητες νὰ εὐαισθητοποιηθεῖ ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἀπέναντι στὴν ἀνάγκη ἀνάπτυξης τῆς ποιμαντικῆς διακονίας στὸν Χῶρο τῆς ὑγείας, καὶ
- ε. σὲ σχέση μὲ τὸν ἔγκυρο τρόπο συμμετοχῆς στὴ διεπιστημονικὴ θεραπευτικὴ ὁμάδα τοῦ ἐκάστοτε νοσηλευτικοῦ ἰδρύματος.

Τὴ συνδιάσκεψη ἀπασχόλησε, ἐπίσης, τὸ πῶς οἱ διάφορες χριστιανικὲς ἐκκλησιαστικὲς ἀρχὲς καὶ οἱ ἐπίσημοι ἐκκλησιαστικοὶ ὀργανισμοὶ ἀποδέχθηκαν τίς «Ἀξίες τῆς Ποιμαντικῆς Διακονίας στὸν Χῶρο τῆς Ὑγείας στὴν Εὐρώπη» ποὺ διατυπώθηκαν στὴν προηγούμενη συνδιάσκεψη (Φινλανδία, 2002). Τὸ κείμενο ποὺ εἶχε διαμορφωθεῖ ἀπὸ κοινού

κατὰ τὶς ἐργασίες τῆς συνδιάσκεψης στὴ Φινλανδία τὸ 2002 (Standards Document) ἔγινε ἀποδεκτὸ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀπόκτησε ἀξία ἔγκυρου οἰκουμενικοῦ κειμένου¹⁰⁷, πρᾶγμα πὸν ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Ὁ τρόπος πὸν χειρίστηκαν τὰ θέματα οἱ Ὁρθόδοξοι ἀντιπροσωπεῖες ἀξιολογήθηκε πολὺ θετικά, πρᾶγμα πὸν ὀδήγησε στὴν παμπηφει ἐπανεκλογή τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπικεφαλῆς τοῦ συντονισμοῦ τοῦ «Δικτύου» καὶ προέδρου τῆς ἐπόμενης συνδιάσκεψης, ἡ ὁποία φιλοξενήθηκε ἀπὸ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία στὴν Πορτογαλία (Lisbon, 2006).

Ὁ προβληματισμὸς σχετικὰ μὲ τὶς ὀριοθετήσεις μεταξὺ τῶν συνεργαζομένων χωρῶν καὶ ὁμολογιῶν συνέχισε νὰ ἀποτελεῖ περιεχόμενο τῶν ἐργασιῶν. Ἐπεκτάθηκε ὁμως καὶ στὴν ἀνάγκη ἀναζήτησης τρόπων γιὰ τὴν καλύτερη συνεργασία τῶν ποιμαντικῶς ἐργαζομένων μὲ τὸν ἰατρικὸ κόσμο, καθὼς καὶ τὸ ἀνοιγμα σὲ ἐξειδικευμένες δραστηριότητες, ὅπως τῆς ποιμαντικῆς φροντίδας στὶς εἰδικὲς μονάδες καταληκτικῶν ἀσθενῶν (palliative care).

Τὸ κεντρικὸ θέμα τῆς διάσκεψης ἦταν «Κτίζοντας Γέφυρες – Αὐξάνοντας τὴν Ἑλπίδα» («Building Bridges – Growing Hope»). Οἱ συζητήσεις διαρθρώθηκαν σὲ συνεδρίες ἀφιερωμένες τόσο στὴ μελέτη τῶν δυνατοτήτων γιὰ συνεργασία μὲ τὶς ἀρμόδιες ὑπηρεσίες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης καὶ μὲ τὶς ἰατρικὲς ὑπηρεσίες ὅσο καὶ στὴν ἐμβάθυνση σὲ θέματα ποιμαντικῆς θεολογίας καὶ τρόπων «γεφύρωσης» τῆς ποιμαντικῆς πράξης μὲ τὶς θεολογικὲς προϋποθέσεις πὸν πρέπει νὰ τὴν διέπουν¹⁰⁸.

Ἰδιαίτερη προσοχὴ δόθηκε στὰ προβλήματα πὸν προκύπτουν γιὰ τὴν ποιμαντικὴ πράξη ἀπὸ τὴ λειτουργία τῶν νέων νοσηλευτικῶν δομῶν φροντίδας καὶ ἀνακούφισης ἀσθενῶν σὲ τελικὰ στάδια μιᾶς καταληκτικῆς νόσου. Καρπὸς τῶν ἐργασιῶν ἦταν καὶ ἡ ἔκδοση μιᾶς συνοπτικῆς «διακήρυξης σχετικὰ μὲ τὴ φροντίδα τῶν καταληκτικῶν ἀσθενῶν» (“Statement on palliative care”)¹⁰⁹.

107. Stavros KOFINAS, The European Network of Health Care Chaplaincy-A Growing Hope, *Journal of Pastoral Care and Counseling*, τόμ. 58, τεύχ. 1-2, 2004, σελ. 3-10.

108. Σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῶν θεολογικῶν προϋποθέσεων τῆς ποιμαντικῆς ἀντιμετώπισης τῶν νοσούντων, ἡ ἑλλαδικὴ ὀρθόδοξη ἀντιπροσωπεῖα παρουσίασε τὴν ὀρθόδοξη θεολογικὴ προσέγγιση ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος. Βλ. <http://www.eurochaplains.org/lisbon06.htm>, 15/03/2007.

109. http://www.eurochaplains.org/lisbon06_palliative.doc, 15/03/07.

Εἶναι ἐμφανές ὅτι ὁ τομέας τῆς ποιμαντικῆς τῶν νοσηλευτηρίων γίνεται συνεχῶς ἀπαιτητικότερος καὶ τὸ πεδίο εὐθύνης του συνεχῶς διευρύνεται. Κατὰ συνέπεια καὶ οἱ διασκέψεις ἔχουν λόγο νὰ συνεχισθοῦν. Ἔτσι ἡ ἐπόμενη, 10ῃ διάσκεψη ἀποφασίστηκε νὰ φιλοξενηθεῖ στὴν Ἑσθονία, τὸ 2008.

Ἐπιλεγόμενα

Ἀπὸ ὅσα καταγράφηκαν ἕως ἐδῶ γίνεται φανερό πὼς οἱ συνθήκες καὶ οἱ καταστάσεις πού διαμορφώνει ἡ σύγχρονη κοινωνικὴ πραγματικότητα συνεπάγεται ὅτι δὲν ἀρκοῦν οἱ μεγάλοστομες δηλώσεις ἀγωνίας περὶ τῆς διαφυλάξεως τῆς ὀρθοδόξου πίστεως μέσα στὸν ραγδαία ἐξελισσόμενο καὶ ἀποχριστιανιζόμενο μεταχριστιανικὸ μας κόσμο. Χρειάζεται ἐνεργὴ καὶ ἔμπρακτη φανέρωση τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητας, τοῦ ἀγαπητικοῦ ἠθους τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ τῶν καρπῶν τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης.

Ὡστόσο ὁ χῶρος τῆς ποιμαντικῆς διακονίας τῶν νοσηλευτηρίων μοιάζει νὰ εἶναι ἀκόμη πεδίο ἀνεξερεύνητο ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξη Θεολογία καὶ τὴν Ποιμαντικὴ θεωρία καὶ πράξη. Συχνὰ μάλιστα ἡ Ποιμαντικὴ τοῦ Νοσοκομείου δείχνει νὰ ὑποφέρει ἀπὸ ἐγκατάλειψη ἢ ὑποτίμηση τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς σημασίας της. Ἡ ὑπαρξὴ κάποιων κληρικῶν, φωτεινῶν ἐξαίρεσεων, πού λάμπρυναν μὲ τὴν ἀγιότητα καὶ τὴν προσωπικὴ τους θυσία τὸ δύσβατο τοῦτο πεδίο διακονίας δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ δικαιολογία γιὰ τὴν μὴ ἀνάληψη τῶν ποιμαντικῶν εὐθυνῶν πού μᾶς ἀναλογοῦν. Εὐθυνῶν πού ἐπεκτείνονται καὶ στὴν ἀνάγκη ἐξασφαλίσεως κατὰλληλα ἐκπαιδευμένων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν στελεχῶν καὶ ἀνάπτυξης τοῦ κλάδου τῆς Ποιμαντικῆς τῆς Ὑγείας.

Εἶναι γεγονὸς βέβαια ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, κάποιες Μητροπόλεις καὶ μερικοὶ νοσοκομειακοὶ ἐφημέριοι πραγματοποιοῦν περισσότερο ὀργανωμένες προσπάθειες καὶ δὲν εἶναι χωρὶς σημασία ὅτι προσφάτως διοργανῶνται συνέδρια ἢ ἡμερίδες μὲ αὐτὸ τὸ θέμα¹¹⁰. Ὡστόσο, μὲ κριτήρια τὶς πραγματικὲς ἀνάγκες, τὰ τε-

110. Ἐνδεικτικὰ, μνημονεύουμε τὴν ἡμερίδα πού διοργάνωσε ἡ «Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ θέμα «Ἡ Ποιμαντικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας στὰ Νοσηλευτικὰ Ἰδρύματα» (Ἀθήνα, Αἴ-

κταινόμενα διεθνῶς στήν ποιμαντική πράξη καὶ ἐπιστήμη καὶ τὰ ἐν γένει σημεῖα τῶν καιρῶν, ὅπως εἶναι ἡ ἐπιτεινόμενη ἐκκοσμίκευση, ἡ παγκοσμιοποίηση, οἱ ἐξελίξεις τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ μετανεωτερικὴ κοινωνικὴ πραγματικότητα, τὸ ἔλλειμμα ποιμαντικῆς εὐαισθησίας καὶ δραστηριοποιήσεως πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση εἶναι, τουλάχιστον, ἀνησυχητικό. Μεγάλο μέρος εὐθύνης ἀναλογεῖ καὶ στὴ λεγόμενη ἀκαδημαϊκὴ ὀρθόδοξη θεολογία, ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ λάβει τὰ μηνύματα τῆς ἐποχῆς καὶ νὰ ἀναδιοργανώσῃ δραστικὰ καὶ ἐπὶ τῆς οὐσίας τὸν κλάδο τῆς Ποιμαντικῆς ἢ Πρακτικῆς Θεολογίας, προσφέροντας τόσο θεωρητικὴ παιδεία ὅσο καὶ πρακτικὴ ἐκπαίδευση σ' αὐτὰ τὰ ζωτικῆς σημασίας γνωστικὰ πεδία.

Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι κατὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου θὰ βρεθοῦμε ὅλοι μπροστὰ σὲ ἓνα σαφὲς καὶ συγκεκριμένο κριτήριο, ἀποφασιστικῆς σημασίας γιὰ τὴ σωτηρία μας: «ἐπέινασα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην, καὶ συνηγάγετέ με, γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκεψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην, καὶ ἦλθετε πρὸς με» (Ματθ., 25, 35-37).

Ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἐπιταγὴ τῆς ἔμπρακτης καὶ ἄμεσης ἀνταπόκρισης στὰ αἰτήματα ποῦ θέτει ἡ σύγχρονη νοσηλευτικὴ πραγματικότητα στήν ποιμαντικὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ στὸν καθένα προσωπικὰ προκύπτει ἀβίαστα ἂν συνειδητοποιήσουμε πῶς, ὅ,τι ἀπ' αὐτὰ προσφέρουμε σὲ ἓναν «τῶν ἀδελφῶν Του τῶν ἐλαχίστων», καὶ στήν προκειμένη περίπτωση στὸν πάσχοντα καὶ νοσηλευόμενο «πλησίον» μας, τὸ προσφέρουμε στὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ Χριστό.